

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2014–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Sobotková

**Speciálně pedagogický přístup k nadaným žákům
na 1. stupni ZŠ**

Praha 2017
Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Alice Bosáková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2014–2017

BACHELOR THESIS

Jana Sobotková

**Special Education Approach to Talented Children
at Lower Primary School**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Alice Bosáková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Jana Sobotková

Poděkování

Velmi tímto děkuji paní PhDr. Alici Bosákové za odborné vedení mé bakalářské práce, za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky.

Anotace

V této bakalářské práci se autorka zabývá problematikou vzdělávání nadaných dětí na prvním stupni základních škol, zejména aplikací speciálně pedagogických metod a přístupů v této oblasti výchovně vzdělávacího procesu. V tomto vychází z platné legislativy MŠMT zaručující využití podpůrných opatření a v procesu integrace zdůrazňuje nutnost spolupráce rodiny a školy.

Klíčová slova

Inkluze, integrace, nadaný žák, osobnost pedagoga, podpůrná opatření, speciálně pedagogický přístup, výchova, vzdělávání.

Annotation

In this bachelor thesis, its author deals with the issues of education of talented children at lower primary schools, especially with the application of special education methods and approaches in this area of the educational process. It is based on the valid legislation of the Ministry of Education which ensures the use of supporting measures and emphasizes that the cooperation between the family and the school is necessary in the integration process.

Keywords

Education, inclusion, integration, pedagogue's personality, special education approach, supporting measures, talented student, upbringing.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
2 SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ METODY A PŘÍSTUPY K NADANÝM DĚTEM	14
2.1 Způsoby práce s nadanými dětmi.....	19
2.2 Základní principy a postupy práce s nadanými dětmi.....	20
2.3 Legislativní normy a dokumenty.....	23
3 NADANÉ DÍTĚ VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU	25
3.1 Škola a dítě s nadáním.....	27
3.2 Profesionální způsobilost pedagoga	32
3.3 Individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka.....	33
4 RODINA A NADANÉ DÍTĚ	36
4.1 Mimoškolní aktivity	37
5 SPOLUPRÁCE ŠKOLY, RODINY A ODBORNÝCH PRACOVNÍKŮ	39
5.1 Společnost pro talent a nadání.....	40
PRAKTICKÁ ČÁST	42
6 KVANTITATIVNÍ ŠETŘENÍ	42
6.1 Popis výzkumného prostředí	42
6.2 Cíl a výzkumné otázky kvantitativního šetření	44
6.3 Popis výzkumného vzorku	45
6.4 Výzkumná technika.....	45
6.5 Výsledky dotazníkového šetření – nadaní žáci	46
6.6 Výsledky dotazníkového šetření – rodiče nadaných žáků.....	51
6.7 Výsledky strukturovaného rozhovoru – asistentky skupinového programu	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
SEZNAM ZKRATEK	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Dle nových teorií inteligence neexistuje pouze jedna inteligence, ale hned několik typů inteligence. Americký psycholog Howard Gardner (1999) zabývající se vývojovou psychologií a teorií inteligence, vymezil v roce 1983 ve své publikaci „Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences“ dokonce devět různých inteligencí, a to lingvistickou, logicko-matematickou, vizuálně-prostorovou, pohybovou, hudební, interpersonální, intrapersonální, přírodní a existenciální. Spekuloval též o devátém typu, tzv. existenciální inteligenci, z čehož vyplývá, že se jen velmi těžko najde dítě, které by alespoň v jedné z těchto inteligencí nebylo mimořádně nadané. Každý člověk je pochopitelně jiný, jedinečný, a tudíž vyžaduje individuální přístup ke své osobě. Toto důležité hledisko se již začíná v současné době ve vzdělávání nejen handicapovaných jedinců, ale i nadaných či všech ostatních dětí a žáků ve školách všech typů výrazně projevit. Zde se stává nutností, aby se vycházelo v péči, výchově, vzdělávání a podpoře těchto dětí ze vzájemné a oboustranné komunikace i spolupráce všech zúčastněných osob, tzn. rodičů, odborníků, pedagogů, ale také spolužáků nebo dalších osob, kterým na těchto dětech záleží. Do popředí se rovněž dostává otázka vzniku specializovaných škol pro nadané děti. Odpůrci těchto škol tvrdí, že se nadané děti nenaučí komunikovat s ostatními dětmi. Zastánci oponují tím, že právě zde by děti měly adekvátní podmínky ke svému vzdělávání, a to nejen z pozice odbornosti učitele, tak také z pozice používaných metod a forem práce.

Cílem práce je zjistit, jaké speciálně pedagogické metody a přístupy je nutné zvolit při vzdělávání nadaných žáků na 1. stupni běžné základní školy.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí – teoretická a praktická. V teoretické části práce jsou nejprve definovány základní pojmy a poté vyjádřeny speciálně pedagogické přístupy k nadaným dětem.

V praktické části práce je popsán metodologický postup kvantitativního šetření a dále jsou uvedeny a komentovány výsledky šetření, které bylo realizováno prostřednictvím techniky dotazníku na jedné základní škole v Praze. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké jsou zkušenosti se skupinovým programem pro nadané žáky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Nejprve je nutné přiblížit pojetí dané problematiky v překládané práci, a to na základě vymezení základních pojmů.

Nadání lze definovat jako soubor vloh, jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji je pojem používán ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při fyzické i psychické činnosti. (Hartl, Hartlová, 2015).

Pedagogický slovník uvádí, že *„nadání je dosud málo prozkoumaný, a proto obtížně definovatelný jev. Znamená schopnosti člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací“*. (Průcha, 1998, s. 72)

Ačkoli odborná literatura nabízí řadu definic nadání a talentu, žádná z nich není zcela vyčerpávající a všeobecně přijímaná. Rovněž samotné chápání pojmů se různí. Často jsou výrazy „vysoké nadání“ a „talent“ užívány jako synonyma. Dočkal v roce 1983 uvedl, že mnozí autoři užívají termín „vysoké nadání“ výlučně pro označení mimořádné schopnosti v intelektuální oblasti, zatímco o „talentu“ hovoří tehdy, jde-li o schopnosti ve slovesném umění, sportu, hudbě nebo ve výtvarném umění. Podle Musila (1989) někteří odborníci oba pojmy zásadně odlišují. Tvrdí, že termín „vysoké nadání“ odkazuje na mimořádné nadání ve více oblastech a pojem „talent“ pokládají za výstižný, pokud jedinec vyniká jen v jedné oblasti (Musil, 1989). Jiní zase vidí rozdíl mezi označením „vysoce nadaný“ a „talentovaný“ a odkazují na výsledky testů inteligence a výkonu. Podle tohoto pojetí jsou „vysoce nadaní“ ti, kteří patří mezi skupinu lidí s nejrozvinutějším stupněm schopností (u intelektového nadání se zjišťuje IQ). Kdo dosáhne nižších nadprůměrných hodnot, je talentovaný. Další vědci hovoří o „nadání“ jako o vrozené schopnosti, neboli o vloze a o „talentu“ jako o získané dovednosti v souvislosti s vlivem okolí na jedince. (Machů, 2005)

„Nadání jsou identifikováni profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užitku společnosti. Děti

schopné vysokého výkonu ... v celém spektru nebo v omezené oblasti vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti“. (Tannenbaum, 2000 In: Sejvalová, 2003, s. 49).

Americký psycholog Howard Gardner (1999) definuje druhy nadání, které se v zásadě překrývají s jeho teorií mnohačetných inteligencí. Je to logicko-matematické nadání, jazykové nadání, prostorové nadání, tělesně pohybové (kinetické) nadání, hudební nadání, přírodní nadání, personální schopnosti (dělené na interpersonální a intrapersonální).

Gagné (2000 In: Machů, 2006) definuje nadání jako přirozenou schopnost podávat nadprůměrné výkony v jedné oblasti či více oblastech a talent jako schopnost rozvinutou, získanou systematickou přípravou. Rozlišuje čtyři základní skupiny obecného nadání (intelektové, tvořivé, socioafektivní, senzomotorické), které se dále realizují ve specifických schopnostech. Mezi nadání a talent umístil komplex katalyzátorů, které mohou kladně či záporně přispívat k projevení talentu. Nadání může ovlivnit talent sociálním katalyzátorem, např. rodinou, školou, přáteli, či individuálním katalyzátorem, jako zájmy, motivací, postoji samotného jedince.

Dle některých teorií je nadání zcela přirozenou vlastností každého normálního jedince, neboť každý člověk má k něčemu dispozice.

V rámci pedagogického pojetí převažuje zejména tradiční názor o nadání, jakožto o mimořádné složce osobnosti určitého jedince, především s vlohami intelektuálního charakteru (např. umělecký talent, osvojování si cizího jazyka apod.). Mezi projevy talentu daného jedince jsou řazeny výkony, které jsou buď kvantitativně či kvalitativně ojedinělé v porovnání s ostatními vrstevníky.

Jedná se o osoby, které *„vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, a to buď v celém spektru, nebo jen v dílčí oblasti; nebo ti, jejichž potenciál nebyl ještě pomocí testů ani experimentů rozpoznán. Nadání se může týkat současně více oblastí, např. intelektu, umění, tvořivosti, pohybových a sociálních dovedností, nebo může být omezeno na jednu nebo dvě z nich.“* (Freeman In Vondráková, 2001/2002a, č. 3, s. 8).

Pojmy jako je „vysoké nadání“, „talent“ či „nadání“ se většinou užívají jako synonyma. Existují však také autoři, kteří tyto pojmy diferencují. Patří zde například F. Gagné (1991), který talent chápe jako získanou dovednost a rozvinutou schopnost daného jedince, zatímco nadání definuje jako přirozenou schopnost či vlohu, která je biologicky daná. Tento autor považuje především faktory vnějšího prostředí za katalyzátory,

umožňující jedinci rozvoj nadání v talent, projevující se produktivitou v konkrétní oblasti, která je z pohledu společnosti užitečná a přínosná. (Jurášková, 2006)

Nadané děti jsou ve srovnání s dětmi z běžné populace charakteristické určitými vlastnostmi, které se však u nich nemusí pokaždé vyskytovat v plné míře, ale mohou se různě kombinovat. Nadané děti lze charakterizovat jako jedince s disproporcionálním asynchronním vývojem, což ve své podstatě znamená, že se tyto děti nacházejí v různém stádiu vývoje, ať už se jedná o oblast fyzickou, emociálně-sociální či kognitivní. Nejčastěji se tyto charakteristiky nadaných dětí projevují především v oblasti afektivní a kognitivní. Dle L. K. Silvermanové se disproporcionalita těchto dětí může projevovat jak v jedné z kognitivních, tak i v dalších oblastech. (Hříbková, 2009)

Clarková (In: Hříbková, 2009) charakterizuje základní vlastnosti a projevy nadaných dětí v kognitivní sféře především jako schopnost rychlého učení značného množství informací, brzkou schopnost číst, výbornou paměť, širokou slovní zásobu, schopnost řešit problémy a dobrou argumentaci, schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti, nejrůznější zájmy, vynikající pozorovací schopnosti, vytrvalost v oblasti jeho zájmu, značnou představitost, vyšší stupeň energie, sklony k perfekcionalismu, oblibu komplikovanosti, snahu pokládat otázky autoritám či výjimečný stupeň zvědavosti.

V oblasti afektivní se jedná o citlivost, v personální oblasti pak upřednostňují tyto děti před svými vrstevníky starší společníky, mají zájem o otázky spravedlnosti a morálky, mají vysokou vnitřní motivaci, smysl pro humor, kritičnost a nekonformnost. V motorické sféře se pak jedná o neobyčejnou smyslovou vnímavost, odlišnost v intelektuálním a tělesném vývoji a v některých případech je patrný nezájem o tělesné aktivity. (Jurášková, 2006)

V současné době nové legislativní vymezení považuje za nadaného žáka takového žáka, který „při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech“. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 27 odst. 1)

Za mimořádně nadaného žáka je pak stejnou legislativní normou považován „žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“ (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 27 odst. 2)

Tabulka 1: Typy nadaných dětí

Typ	Charakteristika	Sociální vztahy ve škole (jak je žák vnímán učiteli, spolužáky)	Možná (nutná) školní podpora
Úspěšný	<ul style="list-style-type: none"> ▪ perfekcionista ▪ neriskující ▪ poslušný ▪ výborné výsledky 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ učiteli oblíben ▪ spolužáky obdivován 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ akcelerace ▪ příležitost setkávat se s „intelektuálními vrstevníky“ ▪ rozvoj nezávislých dovedností k učení ▪ mentoring
Tvořivý	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nízká sebekontrola ▪ experimentátor ▪ klade otázky ▪ opravuje učitele ▪ soutěživý 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ irituje ▪ rebel ▪ uznáván pro svou kreativitu ▪ není chápán jako nadaný 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tolerance ▪ vhodný učitel (schopen vést a spolupracovat) ▪ rozvoj sociálních dovedností ▪ přímá a jasná komunikace ▪ rozvoj sebekontroly ▪ mentoring
Underground (skrytý, maskovaný)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ popírá svůj talent ▪ podceňování sebe sama ▪ nízké sebevědomí ▪ snaha patřit ke skupině, nevyčleňovat se ▪ vyhledávání přátel (častá změna) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ viděn jako vůdce nebo nerozpoznán ▪ považován za tichého, plachého ▪ neochotný riskovat ▪ považován za komplikovaného 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznat nadání ▪ poskytnout vzor ▪ povzbuzení
Odpadlík	<ul style="list-style-type: none"> ▪ neplní úkoly ▪ nízké zapojení se ▪ nezájem ▪ „věčná“ nespokojenost ▪ hodnocení průměrné až podprůměrné ▪ vyrušuje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ učitele popuzuje ▪ odsuzován spolužáky ▪ vnímán jako samotář, odpadlík 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ netradiční studijní dovednosti ▪ alternativní učební metody mimo učebnu (zážitkové) ▪ mentoring
Dvakrát výjimečný (nadaný se specifickou poruchou učení)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ neschopen konzistentní práce ▪ hodnocení průměrné až podprůměrné ▪ může vyrušovat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vnímán jako „podivín“, „prostoduchý“ ▪ není mu pomoci ▪ považován za průměrného až podprůměrného ▪ viděna pouze jeho neschopnost (porucha) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznán jako nadaný ▪ více času se spolužáky ▪ potřeba individuální pomoci ▪ pomoc speciálního pedagoga
Autonomní	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pracuje nezávisle, samostatně ▪ pracuje na vlastních cílech ▪ přiměřené sociální dovednosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ akceptován spolužáky ▪ akceptován učiteli ▪ uznáván pro své schopnosti ▪ pozitivní vliv ▪ vnímán jako zodpovědný 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ akcelerace učiva ▪ možnost dlouhodobého integrovaného studijního programu ▪ mentoring ▪ samostatné výzvy (přiměřené úkoly)

Zdroj: Rodina a škola, 2007

Identifikaci či diagnostiku mimořádného nadání u žáka a ověření jeho vzdělávacích potřeb uskutečňuje školské poradenské zařízení, tedy pedagogicko-psychologická poradna, a to ve spolupráci se školou, kterou žák navštěvuje, popř. ve spolupráci s odborníkem adekvátního oboru, v němž žák vyniká.

Nutno podotknout, že pro účely této bakalářské práce jsou pojmy „nadaný“ žák a „mimořádně nadaný“ žák (či dítě) používány s jistou volností, a to ve smyslu vyjádření

odlišných charakteristik oproti žákům intaktním. Přesto v rámci citování odborných zdrojů jsou používány oba termíny.

2 SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ METODY A PŘÍSTUPY K NADANÝM DĚTEM

Podle Juráškové (2006) se nadané děti ve škole projevují především tím, že jsou velmi aktivní a vykonávají své úkoly a svou činnost rychleji než ostatní. V případě, že se tyto děti začnou nudit, jsou často hyperaktivní. Tyto děti jsou neochotné, aby přerušily svou činnost, které se věnují a jsou nespokojené v případě, když se řekne výsledek dříve, než mají dokončený úkol. Nadané děti se učí a chápou rychle, mají rovněž smysl pro pochopení slov v jejich pravém a přesném smyslu. Pokládají nezvyklé otázky, čtou knihy pod lavicí, dokážou sledovat dvě věci najednou a mají neobvyklé vědomosti v určitých oblastech. Jednoduché úkoly, pravopisné cvičení či jiné rutinní činnosti jsou pro ně nezáživné. Často se jeví jako pragmatičtí ve výkonu, tzn., že se snaží psát jen to nejpodstatnější, užívají zkratky apod. a libují si v komplikovanosti. Každé dítě je osobité, proto se mohou u některých dětí s nadáním vyskytovat i další příznaky.

Pro to, aby byla zajištěna integrace nadaných dětí v běžných třídách, musí být dle Laznibatové (2001) splněny následující podmínky:

- a) identifikace nadaných dětí,
- b) diagnostika nadání a návrhy postupů pro rozvoj nadání a dítěte,
- c) kompetentní učitel, který je oborově připravený na práci s nadanými dětmi,
- d) vypracování alternativních učebních plánů,
- e) snížení žáků ve třídě,
- f) zabezpečení diferencovaných a individualizovaných postupů podle výkonových a osobnostních dispozic jednotlivých dětí,
- g) propracovaný systém hodnocení nadaných žáků,
- h) vypracování doplňkových učebních materiálů – např. alternativních učebnic či vzdělávacích programů,
- i) legislativně upravené podmínky pro práci s nadanými žáky v běžné třídě.

Mezi postupy pro práci s dětmi s nadáním patří například doplňkové materiály, které slouží v případě, kdy je žák hotový s úkolem dříve než ostatní a pracuje na úkolu obdobného typu.

Dále se jedná například o alternativní úkoly, kdy nadaný žák neřeší úkoly společně s ostatními žáky ve třídě, ale dostane alternativní zadání. Tyto úlohy vytváří

pedagog formou pracovních listů, pracovních sešitů či jiných pomůcek. Může se také jednat o nabídku alternativních činností, a to zejména v případě, kdy má žák splněný úkol a pracuje na něčem, co ho zajímá – může se jednat například o prohlížení encyklopedie nebo jiných produktů. Jurášková (2006) dále uvádí, že veškeré tyto aktivity navíc by měly být ukončeny tak, aby konkrétní žák získal zpětnou vazbu od učitele, který jej ocení, například prezentací před třídou, albem výkonů, výstavkou nebo je mu umožněno vést část vyučovací hodiny sám.

Na zásady, které je vhodné dodržovat nejen v práci, ale také celém vzdělávacím procesu s nadanými dětmi, upozorňuje Clarková (In: Jurášková, 2006), která současně vyzdvihuje potřebu značné stimulace a poukazuje na to, že nadaní žáci nemají rádi podprahové úkoly, dril a jednoduché aktivity. Tito jedinci vyžadují aktivity a podněty k tomu, aby mohli využít svou kognitivní aktivitu, tedy svůj mozkový potenciál, zejména k vyšší úrovni myšlení (např. syntéza, analýza). Je nezbytné těmto nadaným dětem poskytnout dostatečné množství nových informací, podněty by měly být dostatečně uspokojující, co se týče jejich pestrosti a složitosti. Dále je nezbytné zabývat se otázkami tvorby a modifikací kurikula, kde je efektivita působení na děti s nadáním zajištěna především modifikací jejího obsahu (prohloubení, obohacení či rozšíření), modifikací metod (se zaměřením na užití problémových, heuristických metod výuky a divergentních úloh), ale rovněž modifikací formy, což znamená zejména dostatečný prostor pro stanovení vlastního tempa při individuální práci a odpovídající zastoupení různých skupinových forem.

Důležitá je identifikace doposud nezjištěných a neobjevených nadaných dětí a dále jejich zařazení do speciálního programu, který bude daným jedincům napomáhat co nejlépe využívat a rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Odborníci zabývající se dlouhodobě nadanými jedinci a výzkumem nadání však dospěli ke zjištění, že kdyby měly všechny děti šanci na úplný rozvoj svých schopností, dokázalo by 20–25 % z nich vyniknout v některé z oblastí lidské činnosti (Vondráková, 2001/2002).

Podle Davise a Rimmové (In: Machů, 2005) by identifikace nadaných žáků měla být rozdělena do několika etap:

1. **Navržení na základě výsledků testu.** Žák může být navržen mezi nadané po absolvování standardizovaného inteligenčního nebo výkonnostního testu.

2. **Navržení učitelem.** Po prvním kroku by měla následovat konzultace s učitelem, který žáka dobře zná (např. třídní učitel).
3. **Alternativní cesty.** Sem patří nominace dalšími blízkými osobami nebo samotným sledovaným dítětem. Může být použit test kreativity, alternativní psychofyziologické měření, rozbor žakových prací, posouzení chování, motivace aj.
4. **Závěrečný krok.** Tato fáze zabezpečuje ve správnosti určení nadání dítěte. Spadají sem zejména návrhy ostatních učitelů, případně další alternativní cesty. (Machů, 2005)

Použitím standardizovaných inteligenčních testů se potvrzuje přítomnost intelektového nadání. U jiných druhů schopností je jejich použití vhodné jako doplňující krok. K nejužívanějším inteligenčním testům patří u nás Wechslerův WISC III a Amthauerův TSI, které jsou zadávány psychology. Tyto soubory obsahují subtesty, které vyžadují zapamatovat si určité prvky, porozumět logickým vztahům mezi nimi, nalézt podobnosti a použít analogická pravidla při odhalování jiného vztahu. Úlohy se obvykle stupňují co do náročnosti s přibývajícím věkem řešitele. V testech se vyžaduje uplatnění různých strategií myšlení jako představivost, abstrakce, analogie, generalizace atd. Hlavní problém při užití testů spočívá v jejich konstrukci, která je navržena na průměrnou populaci a ve vyšších pásmech inteligence nemá citlivější rozlišení. Též dítě může stresovat to, že za poměrně krátký čas musí podat co nejlepší výkon. V tomto případě je nutná obezřetnost při správné interpretaci výsledků. Všeobecně se za minimální hranici intelektového nadání považuje IQ 130. Každý náročnější inteligenční test poskytuje také řadu informací o jednotlivých schopnostech dítěte, jako je pozornost, percepce, paměť, představivost. (Hříbková, 2009)

Testy kreativity zjišťují tvořivé schopnosti, které posuzují a odhalují úroveň nápadů, jejich rozmanitost, originalitu a celkové zpracování. Popisují tedy divergentní myšlení. Mezi nejznámější testy se řadí Torranceho figurální test kreativního myšlení, Christensen–Guilfordův test, Test vzdálených asociací a Wallach–Koganova kreativní baterie. (Svoboda, 2001)

Didaktické testy slouží jako nástroj zjišťování výsledků jakéhokoli edukačního procesu. Mezi tyto testy mohou patřit vstupní testy zadávané na počátku výuky. Jejich cílem je postihnout úroveň vědomostí nezbytných pro úspěšné zvládnutí učiva. Průběžné

testy se používají v průběhu výuky a zrcadlí informace pro její další optimální řízení. Výstupní testy se zadávají na konci výukového období nebo určitého celku, poskytují poznatky potřebné k hodnocení a k dalšímu vedení vzdělávání. (Machů, 2005)

Důležité místo v identifikačním procesu nadaných mají rovněž škály posuzující chování. Mezi další didaktické testy se řadí test studijních předpokladů, test školní zralosti dítěte atd. Posouzení dítěte vlastními rodiči je další metodou identifikace. Rodiče jsou prvními osobami v životě dítěte, které mohou zpozorovat jeho odlišné a netypické projevy v porovnání s ostatními. Na první pohled se může zdát, že rodiče nebudou mít objektivní názor na výkony svých dětí. Podle údajů Sankana a De Leeuwa z roku 1999 (Laznibatová, 2001) raný intelektový vývin eviduje 70 procent rodičů a zvláštnosti sociálně-emocionálního vývinu svých potomků pozoruje až 89 procent rodičů. Proto většinou oni jako první objeví výjimečnost dítěte. I v současné době lze zaregistrovat případy, kdy otec a matka brzdí touhu po poznání, kterou dítě přirozeným způsobem projevuje. Dospělí v dobrém úmyslu chtějí udržet dítě „v rámci normy“, aby se nelišilo od předepsaného průměru. Intelektové potřeby nadaných jsou velmi intenzivní a jejich neuspokojování brzdí přirozený akcelerovaný vývoj. Pokud bude rodičům poskytnut pramen cenných poznatků, můžeme se s vyšší pravděpodobností spolehnout na správnost identifikace z jejich strany. Nejstarší používanou metodou při identifikaci je navržení žáka učitelem. Škola se považuje za místo, kde by se měli objektivně rozpoznávat a podporovat nadaní žáci. Realita je bohužel jiná. Problémy s identifikací prožívá prakticky každý učitel, neboť nemá přístup k psychologickým testům a ve většině vyučovacích hodin není čas zabývat se otázkou identifikace. (Laznibatová, 2001)

Proto je dle Machů (2006) velmi důležité, aby učitelé byli s touto problematikou detailně obeznámeni již za svého studia. Za objektivnější posouzení nadání žáka než jedním učitelem se považuje úsudek více učitelů do komplexnějšího pohledu na žáka. Vhodná se jeví metoda dotazníku, zadaného minimálně pěti učitelům, nejlépe těm, kteří spolu o žácích každodenně nemluví a jejichž názor není nijak ovlivněn. Spolužáci mohou být velmi dobrými indikátory nadání při posuzování svých kamarádů, neboť mohou jejich život posoudit i z jiné perspektivy než učitelé či rodiče. Nominace může ve třídě probíhat tak, že každý žák tajným hlasováním určí kamaráda, kterého by vyslal reprezentovat školu například v matematické soutěži. Ani tento způsob navržení by se neměl brát na lehkou váhu, protože děti, zejména v předpubertálním a pubertálním období, jsou

citlivější na projevy vnějšího okolí než dospělí. Ale i v tomto případě je nutné vyhýbat se jakýmkoli zaujatým informacím.

Také sám nadaný jedinec může popsat své projevy. Při dobrém vztahu dospělého a dítěte se dozvíme více o jeho zájmech, postojích, názorech a aktivitách. Jedinec se nemusí cítit nějak výjimečným, ale z vlastní iniciativy se přihlásí do soutěže. Další možností je požádat žáka o sepsání vlastní charakteristiky, která může odhalit jeho další zájmy a postoje. Hodnocení výsledků činnosti je další metodou identifikace nadaných. Pokud dítě vykazuje určité produkty práce, je třeba vše zaznamenávat a uschovávat. Při analýze prací lze odhalit druh schopností a srovnáváním snáze zjistit, zda se nadání stále rozvíjí, nebo stagnuje. Mezi tento druh metod se řadí i rozbor školní klasifikace, i když nadání a tvořiví žáci obvykle mezi jedničkáře nepatří. Na základě vyhodnocení výsledků se mohou objevit noví, dosud neidentifikovaní nadaní. Avšak soutěživých aktivit v rámci vyučování by se mělo užívat s rozvahou. Případné prohry přecitlivělých, perfekcionistaických dětí mohou být neúměrně prožívány. (Machů, 2006)

Výběr metod pro identifikaci je závislý na jejich dostupnosti, efektivnosti, ekonomičnosti, použitém modelu nadání a následné edukační nabídce. Žádný typ diagnostiky není univerzální, lepší či horší. Všechny formy mají v procesu své místo a spoluvytvářejí celkový obraz o zkoumaném jedinci. Platí, že čím více metod je použito, tím bude zjištěné nadání pravděpodobnější. Dalším problémem zůstává otázka, kdy vlastně mimořádné schopnosti rozeznávat. To do jisté míry závisí na druhu nadání. Pokud jde o intelektové nadání, dřívější výzkumy preferovaly věkovou hranici od dvanácti až čtrnácti roků života, kdy končí hravé období a výrazněji se začínají projevovat specifické zájmy. V současné době se již věková hranice identifikace posunula do předškolního věku dítěte. Specifické podoby intelektového nadání jsou evidentní již od prvního roku při rozvoji řečových a motorických schopností. I zde však platí pravidlo respektování individuality. Výjimečnost se má podporovat všude tam, kde se vyskytne, a to počínaje jejími prvními projevy, bez ohledu na to, o jaký věk jedince se jedná. (Machů, 2013)

2.1 Způsoby práce s nadanými dětmi

V současnosti se můžeme setkávat rovněž s názory, že nadaní a talentovaní žáci „to“ zvládnou sami a že ve své podstatě vůbec nevyžadují vedení či podporu. Tento předpoklad je však naprosto nesprávný. Jestliže má dojít k rozvoji nadaných jedinců, je nezbytná specifická podpora nejen ze strany školy, ale také ze strany rodiny. Velká část dětí s nadáním neměla příležitost svůj talent dále rozvíjet, neboť pocházela ze slabého sociálního zázemí rodiny, která nebyla schopna zajistit odpovídající podmínky.

Rovněž ve školním prostředí se setkáváme s přístupem, že dítě s nadáním, vymykající se běžné populaci, spíše obtěžuje.

Jako základ programů určených pro nadané žáky může sloužit rámec pro rozvoj a udržení talentu navržený psychologem Weinertem. Tento rámec obsahuje níže uvedené body:

1. Iniciace – zde jde o zájem o učení a zvědavost, kterou mají nadaní žáci. Zvědavost musí být podporována rozmanitými zdroji informací.
2. Nabídka – musí dojít k zajištění dostatečné nabídky různých aktivit, ke kterým patří různé dílny, kurzy, soutěže, programy, apod.
3. Náročnost – nabídka aktivit musí být dostatečně obtížná a náročná, aby uspokojila nadané žáky při úsilí o jejich plnění.
4. Podněty – nabídka musí být také dostatečně atraktivní, vzrušující a zajímavá, aby mohli žáci prožít ze svého úsilí úspěch.
5. Poradenství – žáci, jejich rodiče i jejich učitelé by měli mít možnost získat odborné a kvalifikované informace o této problematice.
6. Spolupráce – vzdělávání a rozvoj nadaných žáků by měly probíhat ve společenství jejich vrstevníků tak, aby mohli současně získávat důležité sociální kontakty a zkušenosti, a aby tím mohl být usnadněn celkový harmonický rozvoj jejich osobnosti. (Sejvalová, 2004)

2.2 Základní principy a postupy práce s nadanými dětmi

V případě, že je dítě identifikováno jako nadané, jsou pro úspěšnou práci s ním důležitá některá komunikační pravidla, jež by měla být používána všemi výchovnými činiteli.

Doporučená pravidla komunikace s nadaným dítětem dle Fořtíka a Fořtíkové (2015) jsou:

1. **Neautoritativní komunikace** – za zcela nevhodné se považuje používání příkazů a zákazů bez nějakého patřičného vysvětlení. Dítě poté vzniklé situaci nerozumí a reaguje útokem, nebo se naopak zcela uzavře do sebe.
2. **Pozorné naslouchání** – velmi důležité je pozorné naslouchání sdělovaných informací a respektování názoru dítěte.
3. **Nenutit nadané dítě do činnosti** – pokud je to možné, doporučuje se nechat dítěti volnost při rozvrhování jeho času a činnosti.
4. **Prostor pro vlastní prezentaci dítěte** – pocit uznání a pochvaly z dobře podařené činnosti představuje základ harmonického rozvoje jeho osobnosti.
5. **Realizovat společné hodnocení činností** – zde je vhodné nechat dítě nejprve samo ohodnotit jeho výsledky, přičemž do dalšího hodnocení jeho činnosti by se mělo pak zapojit více osob. (Fořtík, Fořtíková, 2015)

Již pro děti v předškolním věku existují ve školských poradenských zařízeních inteligenční testy, jejichž výpovědní hodnota však může být vzhledem k dalšímu vývoji těchto jedinců a vlivů prostředí značně zpochybňována. Jestliže je však již v tomto období identifikováno dítě jako nadané, může již během školní docházky probíhat jeho další rozvoj, což vede k jeho jednodušší stabilizaci. (Fořtík, Fořtíková, 2015). „*Všechny děti potřebují pro dobrý rozvoj nejen svobodu a prostor pro své spontánní aktivity, nýbrž musí být také naváděny a povzbuzovány, aby se u nich mohly rozvinout nové způsoby chování a jednání. Z mnoha výzkumů víme, že děti jsou mnohem schopnější, když jsou odpovídajícím způsobem podněcovány a přiváděny k novým zkušenostem.*“ (Mönks, Ypenburg, 2002, s. 12)

Metodický list „Doporučování pomůcek pro nadané a mimořádně nadané“ uvádí pomůcky s normovanou finanční náročností z kategorií K. II až K. IV, které slouží k podpoře rozvoje a uplatnění nadání žáka ve škole či ve školském zařízení (doporučení

jsou uvedena zvlášť pro školu a pro školské zařízení) v souladu se vzdělávacími zájmy a potřebami žáka. Školské poradenské zařízení při doporučování učebních pomůcek dle jednotlivých kategorií vychází z charakteristiky nadání žáka, ze specifík speciálních vzdělávacích potřeb žáka, z požadavků na úpravy průběhu a organizace vzdělávání žáka, ze zájmů a aktivit žáka. Patřičné informace získává školské poradenské zařízení od konkrétních školských zařízení, od žáka, od jeho zákonného zástupce, popř. od dalších odborných pracovníků, kteří s žákem pracují jako například pedagog volného času, učitel na hudební nástroj, učitel hudby, trenér aj. (MŠMT, online, cit. 2017-01-30)

Pomůcky z kategorií K. II až K. IV se vztahují většinou k nadání intelektovému s převládajícím zaměřením na přírodní vědy a techniku. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) je převážná část hodinové dotace orientována na vzdělávací oblasti spojené s nadáním intelektovým, avšak podpora v podobě pomůcek bývá finančně nejnáročnější právě u pomůcek pro oblast přírodních věd a techniky. V kategoriích K. II až K. IV se využívají především pomůcky: například průkazy do knihoven, encyklopedie, atlasy a odborné slovníky, odborné knihy a časopisy, výukový software, tablet, stolní PC, notebook, skener, digitální fotoaparát, přehrávače a rekordéry pro CD a DVD nebo odborné programy pro podporu sběru, evidence nebo zpracování výzkumných dat. Tyto pomůcky je možné pro podporu rozvoje nadání využívat také v ostatních oblastech vzdělávání. Podobně také podpůrného opatření K. III, jímž je např. vybavení nebo pronájem odborného pracoviště (např. laboratoře, dílny), včetně odborného personálu, lze využívat v jiných oblastech vzdělávání.

Obecně možno konstatovat, že pomůcky kategorie K. II jsou určeny k obohacování učiva nadaných a mimořádně nadaných žáků a pro podporu jejich zájmu o tvořivé a badatelské aktivity. Pomůcky z kategorie K. III slouží nadaným a mimořádně nadaným žákům, kteří již aktivně prokazují zájem o svůj odborný růst, jsou zapojeni do některých tvořivých, badatelských, studijních, výzkumných nebo experimentálních aktivit (např. program Talnet, soutěže nebo projektové aktivity, olympiády v rámci některého vyučovaného předmětu nebo odborně zaměřené volnočasové aktivity). Pomůcky z kategorie K. IV jsou určeny pro mimořádně nadané žáky, kteří uskutečňují různé tvořivé, badatelské, výzkumné či experimentální aktivity s konkrétními, prokázanými mimořádnými výsledky. Pomůcky z kategorií K. III a K. IV jsou poskytovány dlouhodobě. (MŠMT, online, cit. 2017-01-30)

Samotné zabezpečení vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků je na úrovni základního vzdělávání povinnou součástí školního vzdělávacího programu (ŠVP ZV). Zde škola stanoví jak pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování plánu pedagogické podpory (PLPP) nadaného a mimořádně nadaného žáka, tak i pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu (IVP) mimořádně nadaného žáka. Rovněž jsou uvedeny zodpovědné osoby a jejich úloha ve vzdělávání nadaného a mimořádně nadaného žáka, popř. role dalších subjektů zapojených do vzdělávání tohoto žáka, jako další vzdělávací instituce, zájmové organizace, sponzor aj.

Individuální vzdělávací plán žáka vždy vychází ze školního vzdělávacího programu. IVP vymezuje rozdíly mezi individualizovaným vzděláváním nadaného žáka, včetně uplatnění podpůrných opatření a vzděláváním podle školního vzdělávacího programu. Individuální vzdělávací plán nadaného žáka či mimořádně nadaného žáka vyjadřuje rozšíření vzdělávacích obsahů, tj. učiva a výstupů oproti ŠVP, odlišnosti časového a obsahového rozvržení vzdělávání, odlišnosti v metodách a formách výuky i v hodnocení žáka. MŠMT ČR uvedlo ve „Stručném přehledu vybraných podpůrných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků základních škol a gymnázií“ jednotlivé typy podpůrných opatření seřazených do stupňů podpory, včetně 1. stupně „vyhrazeného“ škole, avšak v obecné rovině platí, že doporučení podpůrných opatření musejí vycházet ze vzdělávacích potřeb konkrétního nadaného či mimořádně nadaného žáka. Čtyři stupně podpůrných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků jsou uvedeny v Příloze A. Odborný pracovník školského poradenského zařízení přiřadí jednotlivá podpůrná opatření napříč stupni podpory. Teprve pak učiní závěr o převažujícím stupni podpůrného opatření u daného žáka. (MŠMT, online, cit. 2017-01-30)

Má-li poskytování podpory rozvoje zájmů a nadání žáků být efektivní, je nutné, aby probíhalo v maximální možné míře v součinnosti všech subjektů, které se na jejich výchově a vzdělávání podílejí. To se týká v první řadě školy, školní družiny a zájmových kroužků, které škola svým žákům nabízí, dále pak středisek volného času, domů dětí a mládeže a všech školských zařízení, která působí v oblasti zájmového vzdělávání konkrétního žáka. Tyto subjekty mohou obsah a formu vzdělávání více přizpůsobit potřebám. (www.msmt.cz)

2.3 Legislativní normy a dokumenty

V nástinu si uvedeme významné právní normy a dokumenty, které se věnují nadaným či mimořádně nadaným jedincům.

Listina základních práv a svobod – je součástí ústavního pořádku České republiky – zmiňuje jen obecně vzdělávání dětí.

Bílá kniha – je národním programem rozvoje vzdělávání v ČR, který patří mezi hlavní pedagogické dokumenty a problematika týkající se nadaných dětí je v tomto dokumentu dostatečně obsažena. Tato kniha však upozorňuje na to, že je nutné rozlišovat vzdělávání dětí „mimořádně nadaných“ a „nadaných“. Nadaní jedinci jsou charakterizováni jako jedinci s mimořádně vysokou úrovní své činnosti. Zároveň myslí i na ty, jejichž nadání nebylo ještě prostřednictvím testů identifikováno.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, se zabývá možnostmi vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů (§ 17), např. rozšíření výuky některých předmětů či upravená organizace výuky. Tento zákon také umožňuje řediteli mimořádně nadaného žáka na žádost jeho zákonného zástupce přeradit takového žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku, a to na základě komisionální zkoušky. Součástí žádosti ale musí být vyjádření poradenského zařízení a praktického lékaře pro děti a dorost.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která vstoupila v účinnost 1. září 2016, definuje nadaného a mimořádně nadaného žáka. Dle této vyhlášky může ředitel školy vytvářet adekvátní podmínky pro vzdělávání nadaných žáků, např. zavést skupiny, v nichž se vzdělávají tito žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech, nebo umožnit výuku některých předmětů obsahově rozšířenou oproti školnímu vzdělávacímu programu či povolit nadanému žákovi účastnit se výuky některých předmětů ve vyšším ročníku. Ředitel školy též může nadanému žákovi umožnit vzdělávání formou stáží v jiné škole stejného nebo jiného druhu.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání byl vydán v lednu 2005, nabyl účinnosti dne 1. února 2005. V RVP ZV je problematice vzdělávání nadaných věnována větší pozornost především v bodu 9. Tento bod se zaměřuje na

rozpoznávání a identifikaci nadaných žáků, přičemž dále upravuje způsoby výuky těchto žáků. Vše by mělo vycházet z individualizace a vnitřní diferenciaci. Problematice nadaných dětí se více věnuje školní vzdělávací program každé školy, který vychází z rámcového vzdělávacího programu.

Deklarace práv nadaných dětí v systému vzdělávání dle NAGC, která se zabývá kompletní podporou nadaných dětí. Tato deklaráce obsahuje některá práva, jež by měla být dodržována. Deklarace má podrobný výklad a je velmi dobře propojena s praxí.

3 NADANÉ DÍTĚ VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU

Nadaní a talentovaní jedinci jsou silnou osobností. Působí většinou suverénním dojmem, ale někdy se ve škole mohou projevovat skromně a tiše. V jiném prostředí vystupují dominantně a je patrné jejich pozitivní sebehodnocení. Mají silnou motivaci a zájem o určitý obor činnosti. Tento rys, pokud je spojen se školou, je většinou zřetelný. Někteří jedinci však mohou ve škole působit neutrálním dojmem a přitom ve volném čase být velkými znalci v určitém oboru, což učitel odhalí zcela náhodně. Žáci patří často mezi rebely a vůdce nespokojenců. Vlivem výchovy nebo působením rodiny je možné, že se někteří z nich podřídí příkazům, se kterými vnitřně nesouhlasí. Jakmile je to jen trochu možné, volí svůj vlastní způsob jednání. (Machů, 2013)

Nadaní pracují cílevědomě. U některých je tato vlastnost zjevná v jejich zájmech o školní předměty, jiní se věnují svým koníčkům mimo školu. Cílevědomost úzce souvisí s angažovaností, se kterou se plně věnují pro ně zajímavým činnostem. Typickým rysem nadaných jedinců je jejich zvědavost. Cítí neustálou potřebu získávat informace. Někteří doslova sužují učitele neustálými dotazy. V oblasti svého nadání a v některých příbuzných oblastech produkují originální myšlenky, podávají výjimečné výkony nebo vytvářejí neobvyklé, originální produkty. Na specifickou nadaných dětí v oblasti sociální a emocionální poukázalo již mnoho odborníků. Zajímavou klasifikaci sociálních a emocionálních problémů vytvořil americký psycholog Webb (1993, In: Sejvalová, 2003). Rozlišuje mezi dvěma zdroji problémů u nadaných dětí, které dělí na exogenní a endogenní. Mezi exogenní problémy socio-emocionální povahy řadí veškeré skutečnosti vyjadřující u nadaného konflikt s okolním prostředím, jako jsou neodhalené problémy ve škole. Endogenní aspekty reprezentují vnitřní boj pramenící z prostého faktu, že je dítě nadané. (Machů, 2005)

Mezi nejčastější problémy patří:

- **Nerovnoměrný vývoj.** Nadané děti jsou často charakterizované jako osoby s disproporčním vývojem, který se může týkat kognitivní, fyzické a sociálně emocionální oblasti. Možná asynchronie je patrná například ve srovnání vysoké úrovně intelektu, logiky a slabě vyvinuté motoriky a sociální inteligence, případně špatného mluveného projevu (Laznibatová, 2001).

- **Interpersonální vztahy.** Inteligentní děti potřebují partnery, kteří sdílejí podobné zájmy a jsou jim vlastní stejně zralé myšlenkové pochody. V kolektivu vrstevníků z běžné populace se cítí osamocené a nepochopené, proto vyhledávají společnost starších dětí nebo dospělých. Mají též tendenci organizovat veškeré dění kolem sebe. Vymýšlejí si různá pravidla a očekávají od ostatních, že se jim budou podřizovat. Tím vyvolávají konflikt mezi sebou a okolím. Další problémy bývají spjaty s jejich častou neschopností navázat kontakt a spolupracovat s ostatními.
- **Rozsáhlá sebekritika.** Schopnost vidět možnosti a alternativy může u mladých nadaných vzbuzovat idealistické představy o tom, čím by mohli být a zároveň snižovat jejich vlastní sebevědomí, protože vidí, jak daleko jsou od dosažení ideálu.
- **Perfekcionismus.** Géniové mají ohromnou dávku ctižádosti. Musí být za každých okolností bezchybní. Stanovují sobě i ostatním vysoké, až nereálné cíle a následně jsou hluboce zklamáni, pokud je oni sami či jejich okolí nedokáží splnit. I když jejich výkon byl ve srovnání s druhými vynikající, dávají nespokojenost najevo různými, často prudkými reakcemi. Podle výzkumů existuje 15–20 % nadaných, kteří pocítují přílišný perfekcionismus jako překážku v kariéře (Heller, 2014).
- **Multipotencialita.** Během adolescence si většina nadaných začne uvědomovat své schopnosti, která se vyskytuje ve více oblastech. Tito jedinci mají celou řadu koníčků a zájmů. Problém nastává v době, kdy se rozhodují ve volbě vlastní profesní orientace. Často mají těžkosti přiklonit se právě k jedné z oblastí, která je baví. Když už se konečně rozhodnou, uvědomují si, že se automaticky vzdávají dalších alternativ a současně začínají mít obavy ze špatného rozhodnutí. Výsledkem může být úzkost z jakéhokoli rozhodování.
- **Nadané děti s handicapem** – dvakrát výjimeční (z angl. twice exceptional). Dítě může při své nadprůměrnosti podléhat specifické poruše učení, jakémukoli tělesnému handicapu nebo trpět psychickými problémy. Dospělí a vrstevníci se často soustředí pouze na jeho nedostatky, proto se výjimečné nadání dítěte posouvá až na konec výčtu jeho schopností a dovedností.
- **Deprese.** Deprese jsou většinou projevem vzteku na sebe sama či na situaci, kterou má jedinec jen málo pod kontrolou. V některých rodinách je tradicí neustálé hodnocení a kritika výkonů dítěte nebo druhých lidí. Jakákoli přirozená

tendence sebehodnocení tak téměř automaticky bývá vhnána do extrému. Špatné umístění dítěte ve vzdělávacím systému může u mladého nadaného způsobovat pocit chycení do „pasti pomalosti“. Jedinec se tak uzavírá do depresivních stavů, neboť se cítí uvězněn v neřešitelné situaci. (Machů, 2005)

Každé dítě je individualita, a to platí o všech dětech, tedy i o těch, které dosahují v určité poznávací oblasti nadprůměrné schopnosti. Přesto se ukazuje, že rozumově nadané děti mohou mít jisté společné projevy chování, které souvisí s jejich rozvinutými rozumovými schopnostmi. Ne všechny nadané děti lze poznat podle výše jmenovaných charakteristik. Je řada nadaných či mimořádně nadaných dětí, jejichž schopnosti nejsou rovnoměrně rozloženy či rozvinuty, a tomu odpovídají i jejich typické projevy chování, které také nesou nádech určité nerovnoměrnosti a kolísavosti. Jsou však i nadané děti, které je téměř nemožné identifikovat pouze na základě pozorovatelného chování (např. dítě s poruchou učení, dítě s poruchou chování, dítě školsky neprospívající, dítě s emočními nebo motivačními problémy, dítě s nedostatkem vzdělávacích příležitostí a další), protože jejich skutečné schopnosti bývají maskovány a kompenzovány zmíněným více či méně závažným handicapem. Zejména v těchto případech je nutná cílená psychologická diagnostika a adekvátní školské opatření, aby se tak umožnila odpovídající náprava handicapu a optimální rozvoj schopností. Proto je důležité při identifikaci nadání zaměřit se na rozpoznání schopností, nikoli pouze na aktuální podávaný výkon. (Portešová, 2011)

3.1 Škola a dítě s nadáním

Výuka určená pro žáky s nadáním musí být podnětná a pestrá. Tato výuka by měla poskytovat získáním nových souvislostí a informací, založených především na řešení složitých úloh. Samotná výuka umožňuje samostatnost, velkou aktivitu a činnost jednotlivých žáků.

V rámci vzdělávání nadaných žáků je nezbytné myslet na to, aby každá škola, která si zvolila určitý plán a strukturu vzdělávání žáků s nadáním, byla rovněž obsažena v jejich školním vzdělávacím programu. (Fořtík, Fořtíková, 2015)

Dále je vhodné, aby byla stanovena strategie výběru či průběžné identifikace žáků s nadáním. V České republice se identifikaci dětí s nadáním věnují především

psychologicko-pedagogické poradny, jež napomáhají školám při sestavování jejich individuálního vzdělávacího plánu pro mimořádně nadané jedince. Rovněž je nezbytné zajistit další vzdělávání pedagogů v rámci péče o tyto nadané či mimořádně nadané jedince. Jako nejvhodnější varianta se jeví různé kurzy a akreditovaná školení pro pedagogy zabývající se problematikou dětí s nadáním. Škola by si měla dále vymezit úpravu a specifikaci svého vzdělávacího programu, kde si volí cíle, strategii, postupy a metody výuky. Rovněž by si měla škola upravit organizační formy výuky, například vytvořit místa, kde mohou žáci pracovat na projektech, formou samostudia, vytvářet heterogenní vzdělávací skupiny apod. Zabezpečuje technické vybavení školy formou zajištění odborných publikací a encyklopedií, umožňuje práci s výpočetní technikou s přístupem na internet, umožňuje kopírování učebních materiálů apod. Je vhodné spolupracovat s organizacemi, které se zabývají nadanými dětmi, proto by škola měla zajistit pro tyto žáky rozšíření nabídky volitelných předmětů, nabídku školních aktivit v odpoledních hodinách, jako jsou například zájmové kroužky. Pro tyto děti zajišťují specializované organizace také možnosti víkendových pobytů. Nezbytná je rovněž příprava pedagogů při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů. Tyto plány vznikají v rámci spolupráce rodičů nadaných žáků, školy a pracovníků psychologicko-psychologické poradny. Škola by měla rovněž sestavit tento plán s ohledem na vzdělávání těchto žáků v druhém stupni základní školy či jiném typu školy. Dále je nutné zajistit součinnost s rozhodujícími institucemi, jako jsou například školy vyššího typu, psychologicko-pedagogická poradna, vzdělávací centra apod. Důležitý je rovněž mechanismus propagace profilu dané školy a způsoby, kterými jsou rodiče nadaných dětí informováni o péči o jejich potomky. (Fořtík, Fořtíková, 2015)

Formy vzdělávání nadaných dětí z hlediska integrace versus segregace lze podle Hříbkové (2009) rozdělit do třech směrů:

1. **Varianta separátního vzdělávání a výchovy** (někdy označována jako „segregace“) – jedná se o specializované třídy, popřípadě školy, zaměřující se na děti s nadprůměrným intelektem. Jde o školu, ve které se nacházejí jen třídy s nadanými žáky. Homogenním formám je vytýkána izolovanost výjimečně inteligentních žáků od jejich vrstevníků, čímž není splněn optimální socializační vývoj. Je kritizována komunikační neschopnost segregace vychovávaných a tím uvržení jich do elitářství. Naopak nadaní potřebují vrstevníky s podobnými

zájmy, s blízkým stylem komunikace a vnitřního prožívání. Segregovaný způsob má však velmi výhodné podmínky pro výuku nadaných. Celé prostředí školy, jednotlivé učebny a pomůcky jsou plně přizpůsobeny jejich osobitým potřebám. Učitelé pracují se stejnorodou studijní třídou, se sníženými počty dětí a jsou dostatečně obeznámeni s jejich specifickými projevy a problémy. Mezi segregáčnické seskupení patří např. speciální školy pro mimořádně nadané děti“ nebo „domácí vyučování“. Nejnovější výzkumy výchovy a vzdělávání v domácím prostředí prokazují, že socializace těchto jedinců je srovnatelná s ostatní populací a takto vedené dítě je mnohem úspěšnější ve výkonnostních testech než běžně školený žák. Umístění dětí v segregovaných systémech se v některých případech, zejména u výjimečně intelektově nadaných dětí jeví jako neodkladná nutnost.

2. **Varianta integrovaného vzdělávání** – tento způsob výuky je realizován ve školách v běžném sociálním prostředí mezi vrstevníky nadaného jedince, tzn. v kolektivu třídy, kde se nacházejí děti v různém stupni nadání a ve stejné věkové kategorii. Jedná se o takový způsob edukace, kdy se dítě ocitá v klasické (nespecializované) třídě. Integrovaná forma, pokud je na ni učitel připraven a má podmínky pro rozvoj talentu, může uspokojovat jedincovy vzdělávací potřeby. Mezi tyto nutnosti patří správná diagnostika dítěte i stupně jeho schopností a dovedností. Sám vyučující musí být na speciální pedagogické vedení odborně připraven, mít k dispozici adekvátní učební pomůcky, např. alternativní učebnice a doplňkové materiály. Žák postupuje podle vlastního individuálního vzdělávacího plánu. Vyučující samozřejmě akceptuje specifické vzdělávací potřeby nadaných žáků. Pokud se však v jedné početnější třídě objeví mezi průměrnými a podprůměrnými dětmi například žák s cizím mateřským jazykem, několik dětí se specifickými poruchami učení a výjimečně nadaný, stává se integrovaný vzdělávací proces zcela nevyhovujícím. Heterogenní forma se doporučuje žákům s velmi vysokým stupněm nadání, protože jim za žádných okolností nelze nabídnout úměrně aktivizující činnosti. Takový jedinec bývá spolužáky nepochopen, čímž opět vzniká problém nedostatečné socializace. Nadané dítě může být pro své spolužáky i silně rušivým činitelem, neboť stálé pokřikování správných odpovědí je velmi demotivující.

3. **Varianta kompromisního způsobu vzdělávání** – tato forma vzdělávání tkví především v tom, že nadaný jedinec chodí do školy s jeho vrstevníky, ale některou výuku absolvuje ve vyšším ročníku, akcelerace. Tyto způsoby vzdělávání vznikly jako kompromis mezi integrací a segregací. Jejich velkou výhodou je, na rozdíl od segregace, možnost zřízení i v menších městech. Ke kompromisnímu způsobu patří například homogenní třídy. Jsou složeny jen z talentovaných dětí a bývají součástí běžné základní školy. Nadaní mají výuku plně přizpůsobenou svým potřebám a zároveň nejsou izolováni od ostatních. V některých předmětech, např. ve výtvarné či hudební výchově, mohou být vzdělávání společně se svými vrstevníky. Tato diferenciací může působit kladně, pokud se mezi žáky vyvine vztah vzájemné akceptace. Naopak rodiče průměrných dětí neradi vidí dělení podle schopností a dovedností a považují tento krok za osobní ponížení. Mezi kompromisní formy vzdělávání se řadí i „skupinové vyučování“. Jde o umístění talentovaných z jednoho ročníku dané školy do jedné třídy spolu s ostatními žáky. Nadané děti prostřednictvím seskupení získávají rovnocenné partnery pro komunikaci a spolupráci. Příbuznou formou, běžnou v zahraničí, je tzv. skupinové vyučování s vynětím. Vybraní žáci z několika tříd se pravidelně scházejí, aby jim specializovaní pedagogové poskytli podnětné učební aktivity. Seskupení podle schopností jako další samostatná forma je pružnější a poskytuje vzdělávání podle aktuálních potřeb. Ve zmíněných organizačních formách výuky se uplatňují dva základní edukační programy: akcelerace a obohacení. K zajímavým aktivitám, které jsou v zahraničí běžné, patří například „e-learning“, „místnost pomůcek“ (umožňující samostatné provádění výzkumných metod) či celoroční navštěvování školní výuky. (Hříbková, 2009)

Úpravu obsahu vzdělávání dětí s nadáním je možné realizovat prostřednictvím:

- Akceleračního modelu (urychlení):
 - Tento model poskytuje žákům postupovat ve výuce daleko rychleji než ostatní.
 - Žáci si dokážou osvojit stejné množství informací během kratšího časového období.

Akcelerace ve své podstatě představuje zvýšený stupeň zátěže jak pro nadané dítě, tak i pro učitele, proto je nezbytné, aby s touto akcelerací souhlasil nejen samotný pedagog, ale také dítě a jeho rodiče. Tento model představuje pro nadané děti především to, že se vyvarují zbytečnému opakování učební látky, drilu, nudě a monotónní práci. V tomto případě mají nadaní žáci možnost stýkat se s vrstevníky se stejnými zájmy. Tento model však s sebou přináší i mnoho problémů, a proto jej lze doporučit pouze některým žákům.

- Model enrichmentu (obohacování):
 - rozšíření dovedností, zájmů, znalostí a pochopení za hranicí běžného učiva;
 - je nezbytné, aby se odehrával na úrovni vývojových potřeb daného žáka;
 - žáci jsou po celou dobu se svými vrstevníky a nepřeskakují ročník;
 - tento model napomáhá nadaným žákům vylepšovat jejich dovednosti, například řešení problémů, samostatný výzkum, kreativní myšlení či kladení otázek;
 - podstatné především pro znevýhodněné studenty (kulturně, socioekonomicky či jazykově).

Mezi odborníky existují dohady a spory o adekvátnosti zvolení a uspořádání výukové formy. Každá forma má však své klady a zároveň je terčem kritiky. Je jistě důležité, aby školství podporovalo více typů seskupování nadaných, aby byla poskytnuta pestřejší škála možností. Uplatnění různých forem výuky závisí na individuálních potřebách jedinců, na ekonomickém i odborném zázemí v dané oblasti. (Machů, 2010)

3.2 Profesní způsobilost pedagoga

Pedagog, vyučující nadané děti, by se měl více než na samotné nadání těchto jedinců zaměřovat především na schopnost tolerance či ocenění k neobvyklým projevům, nápadům či řešením. Je velmi důležité, aby učitel uměl žáky ocenit a podpořit jejich tvořivé nápady.

Na obtíže, které mohou nastat při vzdělávání nadaných jedinců v průběhu celého školského systému, upozorňuje Tomáš Houška (In: Vodička, 2005):

- Tyto děti neumí být „objektem“ vzdělávání, vyžadují takové postavení, aby byly svým způsobem v pozici rovnocenného partnera, jenž se ve spolupráci s pedagogem podílí na vlastním rozvoji žáka.
- Děti s mimořádným nadáním mnohdy v omezeném okruhu zájmu svými vědomostmi převyšují pedagoga a ten je vytlačován z role člověka, jenž dokáže žákovi předávat znalosti a informace.
- Učitel by měl disponovat charakteristikami a vlastnostmi jako jsou například tolerantnost ke specifickým charakteristikám nadaných jedinců, k protichůdným vyjádřením a názorům, k nekonformnosti či k netradičním dvojsmyslům či názorům. Je nezbytné, aby byly tolerovány i jiné způsoby pro řešení úloh. Mezi další vlastnosti patří například empatie, kdy se dokáže vcítit do prožívání nadaných dětí. Musí být nestranný a vyrovnaný, pochopit nepříjemná vyjádření od žáků a klidně řešit konflikty. V hodnocení výkonů žáků vystupuje taktně a v choulostivých otázkách má korektní přístup. Je nezbytné, aby se přizpůsoboval měnícím se situacím v průběhu výuky a jednal flexibilně. Žáci na učiteli oceňují především smysl pro humor, a jestliže mu věří, mohou se mu svěřovat s jejich problémy. Výše uvedený výčet vlastností dovršuje nadstandardní učitelův profesionalismus, který je nezbytný při prosazování specifických pedagogických zásad, při tvorbě promyšlených učebních činností nebo při vytváření optimálního klimatu ve výuce (Jurášková, 2006)

Makerová (In: Machů 2013) rozšiřuje tři skupiny kvalifikačních charakteristik pedagogů pracujících s dětmi s mimořádným nadáním:

- Filozofické charakteristiky – patří sem pedagogův postoj k žákům a forma, kterou přistupuje ke vzdělávání, jeho snaha o další spolupráci, odbornost a sebevzdělávání v předmětech a kulturní rozhled.
- Profesionální charakteristiky – obsahují jednak poradenské a sociální dovednosti pedagogů, včetně jeho znalostí problematiky týkající se nadaných jedinců, ale také používané strategie vyučování a jejich flexibilní střídání.
- Osobnostní charakteristiky – patří zde především autenticita, empatie, entuziasmus a tolerance.

3.3 Individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka

Dle nové vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která vstoupila v účinnost 1. září 2016, lze vzdělávání žáků s mimořádným nadáním realizovat prostřednictvím individuálního vzdělávacího plánu, vycházejícího jednak ze závěrů psychologického vyšetření, ze školního vzdělávacího programu konkrétní školy, z vyjádření zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka. Individuální vzdělávací plán žáka je součástí jeho dokumentace.

Obsahem individuálního vzdělávacího plánu jsou:

- a) Závěry z psychologických vyšetření, jež blíže specifikují rozsah, typ a oblast nadání včetně vzdělávacích požadavků žáka s mimořádným nadáním, popřípadě prohlášení praktického lékaře pro děti a dorost.
- b) Informace o formě poskytování individuální psychologické či pedagogické péče žákovi s mimořádným nadáním.
- c) Vzdělávací model pro žáka s mimořádným nadáním, obsahový a časový rozvrh učiva, způsob plnění a zadávání úkolů, úpravu zkoušek, výběr pedagogických postupů a způsob hodnocení.
- d) Soupis doporučených materiálů, učebnic a pomůcek.
- e) Personální zabezpečení průběhu a úprav vzdělávání mimořádně nadaného žáka.

- f) Výběr pedagogického pracovníka z konkrétní školské poradenské instituce, který bude spolupracovat se školou a bude se podílet na zajištění péče o žáka s mimořádným nadáním.
- g) Výběr pedagogického pracovníka školy, jenž bude dohlížet na průběh vzdělávání žáka s mimořádným nadáním a který bude spolupracovat se školskou poradenskou institucí.
- h) Plánovaná potřeba navýšení finančního limitu stanoveného nad rámec prostředků poskytovaných ze státního rozpočtu dle zvláštních právních předpisů. (Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Individuální vzdělávací plán se zpracovává buď při nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nebo nejpozději do jednoho měsíce od doby, kdy škola obdržela doporučení školského poradenského zařízení o vzdělávání žáka dle individuálního vzdělávacího plánu. Vypracovaný individuální plán lze upravovat a doplňovat během školního roku a za jeho vypracování zodpovídá ředitel dané školy. Jak již bylo zmíněno výše, individuální vzdělávací plán je zpracován ve spolupráci se zákonným zástupcem žáka, popřípadě se zletilým žákem a se školskou poradenskou institucí. Zletilý žák, případně zákonný zástupce žáka stvrzuje svým podpisem, že se seznámil s individuálním vzdělávacím plánem, který mu předložil ředitel školy. Škola je povinna s individuálním vzdělávacím plánem mimořádně nadaného žáka seznámit všechny pedagogy, kteří příslušného žáka vyučují. Vybraný pedagogický pracovník školy, jímž je výchovný poradce (výchovná poradkyně) dohlíží na průběh vzdělávání žáka s mimořádným nadáním a ve spolupráci se školskou poradenskou institucí nabízí podporu nejen tomuto žákovi a jeho zákonným zástupcům, ale i pedagogům. Povinností školského poradenského zařízení je v kooperaci se školou sledovat a minimálně jedenkrát za rok vyhodnotit plnění individuálního vzdělávacího plánu. (Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Na tomto místě připomeňme sdělení Hříbkové z roku 2009, že individuální přístup vyžadují také specifické skupiny nadaných jedinců, kam patří především děti, jež oplývají extrémně vysokým IQ, nadaní jedinci s handicapem, nadané dívky, nadaní adolescenti, nadané děti předškolního věku nebo z odlišného a etnického prostředí.

Specifické skupiny nazývá Machů (2006) jako rizikové, neboť jsou obtížně identifikovatelné a je velmi náročné se jim věnovat po stránce pedagogické. Gallagher (In: Machů, 2006) zde kromě výše uvedených dále řadí kreativně nadané žáky,

podvýkonné nadané žáky (underachievement) nebo dvakrát mimořádně nadané děti (twice exceptional).

Dle Davise, Rimmové (In: Machů, 2010) lze za dvakrát mimořádně nadané děti považovat nadané s poruchami zraku či sluchu, nadané se sociálně-emocionálními problémy, nadané s fyzickými nebo jinými zdravotními obtížemi, nadané trpící mentální retardací (u neintelektových druhů nadání), nadané s kombinovanými poruchami či nadané s konkrétními vývojovými poruchami učení.

Tyto skupiny nazývá Jurášková (2006) jako specifické skupiny nadaných a rozděluje je na nadané s poruchami učení, nadané handicapované, nadané s lehkou mozkovou dysfunkcí, podvýkonné nadané, nadané s Aspergerovým syndromem, nadané ze znevýhodněného socio-kulturního prostředí.

Porterová (In: Jurášková, 2006) udává výskyt dětí s určitým postižením nebo narušením mezi nadanými jedinci v počtu přibližně 5–10 % a naopak ve výši 2–5 % nadaných mezi postiženými. Pro tyto děti jsou nezbytné speciální výchovné vzdělávací přístupy, což představuje individuálně upravenou výuku ve škole.

4 RODINA A NADANÉ DÍTĚ

Pro rozvoj všech druhů dětského nadání v rodině je důležité především:

- stanovení pravidel, v rámci nichž se může dítě svobodně pohybovat,
- čas, který rodiče svému dítěti věnují a podpora jeho zájmů,
- úcta k dítěti a důvěra v jeho schopnosti,
- zájem o dítě a jeho problémy, emoční podpora věnovaná dítěti,
- motivace dítěte a stimulace jeho intelektu,
- vysoká očekávání, která jsou však přiměřená schopnostem dítěte,
- význam, který se v rodině připisuje vzdělání, spolupráce rodiny se školou,
- včasná představa rodičů o profesní budoucnosti dítěte, která by měla korespondovat s představami dítěte (Dočkal, 2005).

Dočkal (2005) formuloval několik základních doporučení, která jsou vhodná pro rodiče nadaného dítěte, ale je možné je s úspěšností aplikovat také pro správnou výchovu dětí v rodině, kde nejsou nadané děti. Jedná se o tato doporučení:

Mějte rádi své děti a dávejte jim to najevo – Je důležité, aby dítě chápalo své rodiče jako emoční oporu, o kterou se mohou opřít. Pocit jistoty je nezbytný pro všechny děti, nejen pro děti s nadáním. Dále je nezbytné předcházet zbytečnému napětí a rivalitě mezi sourozenci. Je nežádoucí, aby jedno dítě bylo označováno jako nadané a druhé ne, neboť všechny děti jsou určitým způsobem nadané.

Najděte si dostatek času na své děti – Z důvodu velkého časového vytížení rodičů je tento požadavek obtížně proveditelný, a proto není vhodné, aby počítač nebo televize nahradili dětem dobu, kdy na ně rodiče nemají čas. Důležité je s nimi dělat nejrůznější aktivity a navštěvovat nejrůznější místa. Současně by měl být dětem dopřán vlastní volný čas s jejich kamarády.

Svůj vliv uplatňujte adekvátním způsobem – Pro děti je důležité také to, aby se podílely na rozhodování, a ne aby souhlasily pouze s konečným rozhodnutím. Rodiče by neměli být příliš direktivní, ale zároveň by si od dětí neměli nechat diktovat jejich podmínky. Rodiče by měli stanovit rámcová pravidla nezbytná pro pomoc v domácnosti, učení, odpočinek i zábavu a kontrolovat jejich dodržování. Dítě si v rodině musí zvykat na pravidelný režim a musí si uvědomit, co ještě smí a co už ne.

Vytvářejte dětem vhodné podmínky pro rozvoj jejich zájmu a pro učení – Vhodný způsob představuje zápis těchto dětí do nejrůznějších zájmových kroužků. Rovněž je přínosné umístit dětem v jejich pokoji knihovnu a je nezbytné, aby každé dítě mělo ve svém pokoji svůj prostor na učení.

Zajímejte se o profesní plány dítěte a podporujte jeho zvědavost – Je důležité, aby měl rodič představu o budoucnosti jeho vlastní budoucnosti a nevnucovat mu svou vlastní představu o jeho profesi. Je vhodné, aby si dítě vyzkoušelo nejrůznější činnosti a aktivity a podporovat je.

Vyzdvihujte význam úsilí a vzdělávání, které je nezbytné vynaložit pro dosažení úspěchů – je důležité s dětmi mluvit také o jejich možnostech a ambicích. Je vhodné zjistit na co má dítě předpoklady a schopnosti a na co již ne. Samotný rodič by měl jít dětem příkladem.

Nebojte se vyvinout na dítě přiměřený tlak – je nezbytné, aby byl na dítě vytvářen adekvátní tlak, ať už se věnuje učení či nejrůznější činnosti, vyžadující jeho úsilí a trpělivost.

Pochvalte dítě za dosažený úspěch – pro dítě je přínosem, jestliže mají jeho rodiče radost z jeho úspěchu. Jestliže se mu nedaří, je nutné jej podpořit a tím zvýšit jeho sebedůvěru.

Spolupracujte nejen se školou, ale také s institucemi, kde děti rozvíjí své nadání – je vhodné, aby vzájemnou spoluprací došlo k překonání nedůvěry, která se vyskytuje mezi psychologem, učitelem a rodiči. Je důležité, aby byl mezi nimi vytvořen partnerský vztah, neboť se podílejí na rozvoji osobnosti a nadání dítěte. (Dočkal, 2005)

Campbell hovoří o tom, že intelligence nadaného dítěte není jednou provždy daná, ale je možné ji dále zvyšovat. Děti se musí naučit pracovat s informacemi, což jim zvýší sebedůvěru. Rodiče by pak měli svým nadaným dětem působit jako příklad. Velký význam pro rozvoji nadání je např. četba, média, televizní pořady, škola, ale také setkávání s lidmi (Campbell, 2001).

4.1 Mimoškolní aktivity

Určitou alternativu pro děti s nadáním představují mimoškolní aktivity, které jsou nabízeny konkrétní školou, převážně v odpoledních hodinách (jedná se o nejrůznější

jazykové kroužky, umělecké, sportovní či počítačové). Škola může nabízet i celou řadu volitelných předmětů vztahujících se k biologii, fyzice, cizím jazykům, chemii apod. Nadaným dětem je vhodné nabídnout například šachový kroužek, klub deskových her nebo kroužek z matematiky, napomáhající rozvoji jejich logiky. (Fořtík, Fořtíková, 2015)

Pro děti s nadáním mohou být další možností základní umělecké školy, jejichž různorodost je oceněna zejména dětmi s uměleckým nadáním (tanečním, hudebním, výtvarným či dramatickým apod.). V dnešní době nabízí celá řada různých center volnočasové aktivity, mající v nabídce speciální projekty a kroužky pro děti s nadáním. Jedná se například o domy dětí a mládeže, střediska pro volný čas dětí a mládeže, zájmové kluby či sportovní a tělovýchovné oddíly. (Vodička, 2005).

Dle Fořtíkové (2015) jsou střediska volného času většinou domy dětí a mládeže, které nabízejí pravidelné kroužky, víkendové pobyty, zimní a letní tábory, společenské akce jako jsou pěvecká, divadelní nebo taneční přehlídky a vystoupení, oborové soutěže, výstavy či filmové projekce. Existují rovněž Stanice techniků či přírodovědců.

Do mimoškolních aktivit dětí s nadáním se dá rovněž zařadit i práce s internetem či internetovými kurzy, jedná se například o program s přírodovědným zaměřením – Talnet. Rovněž lze využít i vzdělávací tisk, kam spadá jak odborný tisk, tak nejrůznější naučené či populárně-naučné knihy. Do mimoškolních aktivit patří také práce s médii.

5 SPOLUPRÁCE ŠKOLY, RODINY A ODBORNÝCH PRACOVNÍKŮ

V rámci spolupráce rodiny a školy sehrává významnou roli pedagogicko-psychologická poradna, která se soustředí především na sociální, pedagogickou či speciálně pedagogickou a komplexně psychologickou diagnostiku se zaměřením na problémy ve vývoji jedince, na poruchy učení nebo jeho chování. Poskytuje poradenství ve vzdělávání a ve výchově, ale i poradenství profesní nebo v rámci integrace žáků se zdravotním či sociálním znevýhodněním nebo se zdravotním postižením (tělesných, psychickým, smyslovým nebo kombinovaným). Věnuje se dětem s nadáním, ale také diagnostice běžné školní zralosti jedince. Posuzuje odklad školní docházky předškolního dítěte či přerazování žáků z různých důvodů do jiných škol či školských zařízení. Zabývá se prevencí školní neúspěšnosti nebo problémy v oblasti sociálně negativních jevů, které žáky ohrožují nebo se u nich již vyskytují. Pedagogicko-psychologická poradna se věnuje poradenským, psycho-korektivním a terapeutickým aktivitám. (Pipeková, 2006)

Jak učitelé, tak i rodiče dětí často vnímají nedostatečnou kompetenci nejen ve výchově, ale i ve vzdělávání dětí s mimořádným nadáním a necítí se dostatečně připraveni na tyto povinnosti. Poradenství jak pro učitele, tak i rodiny dětí s nadáním by mělo zahrnovat i speciálně pedagogickou diagnostiku se zaměřením na stanovení silných stránek daného jedince z hlediska učebního stylu, školního kurikula a jeho motivace a zájmů s cílem navržení optimálního programu pro vzdělávání a výchovu jedince s mimořádným nadáním.

Jedná se o navržení optimální formy (individuálního vzdělávacího plánu, specializované třídy, akcelerace apod.), stanovení oblasti mimoškolního rozvoje nadaného dítěte (základní umělecké školy či zájmových kroužků), ale rovněž doporučení pedagogům, jakým způsobem přistupovat k dětem s mimořádným nadáním (Jurášková, 2006).

Proces identifikace nadání konkrétního jedince je komplexní záležitostí, na které by se měli podílet jak učitel, psycholog, organizátor volného času žáka, tak i rodiče, přátelé či spolužáci.

Pedagogicko-psychologická poradna navrhuje a provádí osvětu mezi pracovníky, kteří se dětem s nadáním věnují. Je nezbytné školit jak pedagogy, tak i samotné

psychology v péči o takto nadané děti. Na základě platné školské legislativy může dle standardizovaných psychologických testů diagnostikovat nadané či mimořádně nadaného žáka pouze psycholog. Integraci dětí s nadáním potvrzují psychologové, kteří jsou zaměstnanci pedagogicko-psychologických poraden. Nadání dítěte může diagnostikovat jak klinický, tak školní psycholog.

Mezi úskalí psychologické diagnostiky patří například testy inteligence, které mají nízký strop a nízké rozlišení (hranice IQ, kterou tento test měří) při určení výrazně nadprůměrných schopností. Velké množství IQ testů má stanovené hranice na 130 či 140 IQ, ačkoliv by byla potřeba, aby diferencovaly při výrazně vyšším inteligenčním kvocientu – například 180. (Vondráková, 2001/2002a)

Z prostředků poskytovaných ze státního rozpočtu ministerstvo školství podporuje realizaci projektu „Koncepce péče o žáky s mimořádným nadáním ve školských poradenských zařízeních“, v rámci kterého fungují specializované skupiny koordinátorů zaměřující se na péči o děti s nadáním v jednotlivých regionech.

Poradny nabízejí konzultace a spolupodílejí se či organizují vedení klubů rodičů dětí s nadáním. Některé poradny mohou organizovat vlastní programy určené pro talentované děti ve volném čase.

5.1 Společnost pro talent a nadání

Každý vyspělý stát potřebuje nadané jedince, kteří jsou schopni identifikovat i řešit problémy ve společnosti. Výsledky práce nadaných a mimořádně nadaných jedinců jsou přínosem ve všech oblastech života. Státy, které mají zájem o svou prosperitu a o životní úroveň se snaží tento potenciál podporovat a rozvíjet. Díky tomuto zájmu vznikají organizace zabývající se podporou nadání. Patří sem například Světová rada pro nadané a talentované děti (WCGTC), která existuje od začátku 70. let 20. století.

V roce 1986 vznikla mezinárodní společnost European Council for High Ability (ECHA). Od roku 1988 pořádá ECHA jednou za dva roky odborné konference. Na první konferenci byli účastníci požádáni, aby šířili myšlenky ECHA a založili její pobočky ve svých zemích. Na jaře 1989 byla v tehdejší Československu založena pobočka mezinárodní společnosti ECHA Společnost pro talent a nadání (STaN). Problémy, jako nuda, nepochopení, zesměšňování, šikana, osamělost, ztráta motivace ke

vzdělání atd., které trápily nadané děti v tehdejší škole, se objevují v některých případech doposud, i přesto, že se náš vzdělávací systém vylepšuje. Společnost pro talent a nadání kromě jiného podporuje a realizuje vzdělávání učitelů a psychologů v práci s nadanými, ale podporuje i vzájemnou komunikaci rodičů a škol. Na Společnost pro talent a nadání (STaN) se obracejí rodiče z celé České republiky se žádostí o radu a pomoc při řešení problémů, spojených s výchovou a vzděláváním nadaných či mimořádně nadaných dětí. Stále častěji žádají o radu rodiče čím dál tím mladších dětí. Tito rodiče jsou si vědomi významu předškolního věku pro rozvoj nadání dítěte. Někteří rodiče se snaží své dítě uchránit před problémy, které by mohly nadané děti prožívat ve škole. Stoupá i počet učitelů a psychologů, kteří mají zájem o řešení konkrétních případů nebo o vzdělávání v této problematice. Činnost STaN tak vychází ze skutečných potřeb školského prostředí. Je založena na neustále aktualizovaných odborných znalostech, získaných studiem i spoluprací s významnými zahraničními odborníky a na dlouhodobých zkušenostech z práce s nadanými. (www.talent-nadani.cz)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 KVANTITATIVNÍ ŠETŘENÍ

Na teoretické objasnění přístupu k nadaným žákům na 1. stupni základní školy naváže kvantitativní šetření, které bude sledovat zkušenosti se vzděláváním těchto žáků. Program pro nadané žáky je realizován v jedné pražské základní škole.

Kvantitativní šetření se provádí tehdy, jedná-li se o sociální jevy relativně jednoduché, tzn., že mají jednoznačnou podobu, je možné poznat je na základě kvantitativních výzkumných metod. Tento typ výzkumu se zaměřuje především na rozsah výskytu, frekvenci a intenzitu zkoumaného sociálního jevu. (Surynek, 2001)

Podle Gavory (2010, s. 11) „*Výzkum nikdy není záležitostí jediného člověka. I když je náhodou aktérem výzkumu jeden člověk, poznání, které odhalí, poskytne i dalším osobám – svým spolupracovníkům, kolegům, širšímu publiku. Referuje o něm, zveřejní o něm článek, napíše dizertaci. Tím splácí dluh ostatním. Vždyť při přípravě výzkumu to byl on, kdo čerpal z vědomostí jiných. Diskutoval s kolegy, opíral se o jejich rady. Používal informační zdroje, aby se dobře připravil na své zkoumání.*“

V kvantitativním výzkumu si výzkumník musí udržet odstup od zkoumaných jevů, a tím zajistit nestranný pohled. Výsledky výzkumného šetření menšího rozsahu nelze zobecnit na celou populaci, nýbrž týkají se pouze samotného výzkumného vzorku. (Gavora, 2010)

6.1 Popis výzkumného prostředí

Zvoleným výzkumným prostředím byl první stupeň jedné Základní školy sv. Voršily v Praze, kde je již osmým rokem realizován „skupinový program pro nadané žáky“. Tento program má velký význam pro rozvoj kognitivních funkcí žáků.

Škola je také členem Sítě podpory nadání (SIPON). Ta umožňuje sdílení informací skrze online prostředí, společné řešení aktuálních problémů v oblasti vzdělávání nadaných žáků, zjednodušuje vzájemnou spolupráci, zajišťuje informovanost učitelů, rodičů nadaných a dalších aktérů o nabídce aktivit v oblasti přírodních

a technických věd, o příkladech praxe, k jednotlivým problematikám, připravuje a realizuje pracovní setkání, kde dochází k výměně zkušeností, ke sdílení praktických příkladů či k vytváření projektů.

Skupinový program ve škole je určen pro nadané žáky, pro které je běžná výuka nedostačující a žáci potřebují další rozvoj i podněty ke svému rozvoji. Pro to, aby žák mohl být do skupinového programu zařazen, musí projít vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně. Na základě vyjádření stanoviska poradny o míře jeho nadání a na základě rozhodnutí ředitele školy může být žák zařazen do skupinového programu pro nadané žáky. Zpráva z odborného vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně má platnost dva roky, avšak u žáků 1. a 2. ročníku pouze jeden rok. Zpráva z kontrolního vyšetření pak aktualizuje a upravuje doporučení pro práci s daným žákem, např. rozšířit účast ve skupinovém programu o další předmět, nebo naopak ukončit skupinový program v některém dosud navštěvovaném předmětu.

Cílem skupinového programu je vyhledávat nadané žáky, podporovat jejich rozvoj, uplatňovat individuální přístup, který vyplývá ze speciálních vzdělávacích potřeb konkrétního žáka, pro mimořádně nadané žáky vytvářet ve spolupráci školy, pedagogicko-psychologické poradny a rodičů individuální vzdělávací plán, podle něhož a pod vedení třídního učitele a ve spolupráci s koordinátorem skupinového programu či dalších vyučujících se žák vzdělává.

Žáci 1. – 3. ročníku a žáci 4. – 5. ročníku pracují v době vyučování mimo svoji kmenovou třídu ve věkově smíšené skupině společně v některých předmětech vždy jednu hodinu týdně. Vyučovacími předměty, v nichž je skupinové vyučování realizováno, jsou Český jazyk, Matematika, Člověk a svět. Skupiny jsou sestaveny záměrně napříč ročníky. Tento přístup se osvědčil, žáci mají možnost se setkávat se svými „intelektovými vrstevníky“ z jiných ročníků. Většina žáků se programu účastní ve všech předmětech, které na sebe v rozvrhu navazují. S žáky pracují asistentky, které spolupracují s třídními učiteli a vyučujícími dalších předmětů. Škola má tři asistentky pro nadané žáky: vedoucí asistentka má na starosti fungování celého skupinového programu a vede dvě skupiny (český jazyk a matematika) pro 1. – 3. ročník, další asistentka vede skupinový program českého jazyka a matematiky pro 4. – 5. ročník a třetí asistentka pro nadané žáky vede skupinový program člověk a svět pro 1. – 3. ročník.

Žáci v těchto skupinách prohlubují a rozšiřují své poznatky, plní náročnější úkoly. Systematicky je podporován rozvoj jejich poznávacích a rozumových schopností. Nejčastěji se při práci s nadanými využívá akcelerace a diferenciacce učiva. Akcelerace znamená, že se dítě učí rychleji než jeho vrstevníci ve stejné třídě. Chápe zpravidla velice rychle, k procvičení nového učiva potřebuje méně času, postupuje rychleji. Pokud je jeho náskok v některém předmětu výraznější, lze uvažovat o tom, aby žák navštěvoval výuku daného předmětu ve vyšším ročníku, příp. i o přeskočení ročníku ve všech předmětech nebo o vytvoření skupiny žáků různého věku bez ohledu na ročníky. Diferenciacce se uskutečňuje obohacováním, rozšiřováním a prohlubováním základního učiva. V diferenciaci je možné využívat rozdělení látky na „3M“. tzn., co žáci musí umět, co by měli vědět a co mohou vědět. Program kombinuje skupinovou integraci a individuální přístup.

Skupinový program pro nadané žáky je na této škole realizován osmým rokem (viz tab. 2).

Tabulka 2: Počet žáků ve skupinovém programu v jednotlivých školních rocích:

Školní rok	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Počet žáků	16	24	28	34	29	35	29	27

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

6.2 Cíl a výzkumné otázky kvantitativního šetření

Smyslem výzkumného šetření bylo zaměřit se na prostředí, kde již péče o nadané žáky probíhá osmým rokem.

Cílem výzkumného šetření pak bylo zjistit, jakou zkušenost se skupinovým programem pro nadané žáky mají samotní nadaní žáci 1. stupně základní školy, jejich rodiče a tři asistentky působící v programu pro nadané žáky.

Výzkumné otázky:

VP1: Co se žákům na skupinovém programu líbí/nelíbí?

VP2: Jaká je spokojenost rodičů se skupinovým programem?

VP3: Co by chtěli změnit?

VP4: Jakou zkušenost se skupinovým programem mají asistentky pro nadané děti?

6.3 Popis výzkumného vzorku

Identifikaci či diagnostiku mimořádného nadání u žáka a ověření jeho vzdělávacích potřeb uskutečňuje školské poradenské zařízení, tedy pedagogicko-psychologická poradna, a to ve spolupráci se školou, kterou žák navštěvuje, popř. ve spolupráci s odborníkem adekvátního oboru, v němž žák vyniká.

Výzkumný vzorek byl vybrán na prvním stupni jedné základní školy, v níž je již osmým rokem realizován program pro nadané a mimořádně nadané žáky. Výzkumný vzorek lze rozdělit do dvou základních skupin. První skupinu tvořili nadaní či mimořádně nadaní žáci 1. stupně školy, přičemž nadaných či mimořádně nadaných v 1. – 3. ročníku bylo 13 respondentů, ve 4. – 5. ročníku jich bylo 15. Celkový počet nadaných žáků byl 28. Druhou skupinu respondentů tvořilo 18 rodičů těchto nadaných či mimořádně nadaných žáků. Výzkumné šetření je ještě doplněno o zkušenosti tří asistentek pro nadané žáky, s nimiž byl veden strukturovaný rozhovor.

6.4 Výzkumná technika

Dotazník byl zvolen jako vhodná a rychlá výzkumná technika. *„Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Nespornou předností dotazníku je snadnost jeho administrace. Dotazníkem lze současně a stejnou formou, což je pro zpracování důležité, oslovit i velký počet respondentů. Je možné od nich dostat informace, které nejsme schopni získat jinou technikou, zejména pokud jde o stanoviska, názory nebo postoje dotazovaných osob. Díky těmto vlastnostem má dotazník ještě další přednost v tom, že lze údaje získané touto technikou většinou plně kvantifikovat.“* (Pelikán, 2004, s. 105)

Byly koncipovány dva dotazníky, a to pro nadané žáky 1. stupně základní školy (viz Příloha D) a dotazník pro rodiče nadaných žáků (viz Příloha E). Dotazníky byly

předány vždy za stejných podmínek. Při konstrukci dotazníku byly převážně použity otevřené otázky, jejichž výhodou je, že respondenta neomezují v jeho vyjádřeních. Avšak forma odpovědí, které sice mohou mít stejný či velmi blízký obsah, může být různá. Zpracování těchto otázek pak bývá obtížné. (Pelikán, 2004) S ohledem na náš nepříliš rozsáhlý výzkumný vzorek jsme otevřené otázky, jejichž odpovědi byly často stejného či podobného obsahu, kvantifikovali.

Součástí kvantitativního šetření byl také strukturovaný rozhovor (viz Příloha F), který byl veden s asistentkami pro nadané žáky ze stejné základní školy. Jejich zkušenosti s výukou a péčí o nadané žáky nás zajímaly.

6.5 Výsledky dotazníkového šetření – nadaní žáci

Empirické údaje získané prostřednictvím dotazníkového šetření u nadaných žáků 1. – 3. ročníku a u nadaných žáků 4. – 5. ročníku byly souhrnně zpracovány do jednotlivých tabulek a následně okomentovány.

Tabulka 2: Co tě na „skupinkách“ baví?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Všechno	2	Hry, doplňovačky, nové učivo	13
Řešení hlavolamů	6	Zábavnější učivo než ve třídě	1
Hry	3		1
Prvouka	1		
Skoro nic	1		
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 3: Co se ti na „skupinkách“ líbí?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Hry	5	Hry a zábavné učení	9
Jsou tu děti z různých tříd	2	Nenudím se, je legrace	2
Všechno	2	Učení dopředu, dobře vysvětlené	2
Učení dopředu	1	Všechno	1
Těžké úkoly se nevzdávají	1	Nevím	1
Skoro nic	1		
Učitelka	1		
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Z prvních dvou otázek (tab. 3 a tab. 4) je patrné, že žáky náplň skupinového vyučování baví, a to především kreativní činnosti, jako hry, hlavolamy, doplňovačky. Mezi nejoblíbenější hry patří Žahour, Hádej kdo, Digit, Anti-Virus, Blokus. Žáci si rovněž uvědomují osobní přínos pro sebe samotné (nenudím se, nemusím čekat na ostatní, dozvídám se nové informace apod.). Pouze jeden žák, a to z 1. – 3. ročníku, vyjádřil, že ho nebaví „skoro nic“.

Tabulka 4: Chtěl/a bys na „skupinkách“ dělat něco, co zatím neděláme?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Ne	6	Ne	11
Zebry, doplňovačky	2	Nevím	2
Chodit ven	1	Dokumenty BBC	1
Učit se o zemích	1	Nevyplněno	1
Dějepis	1		
Nevyplněno	2		
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Ve třetí otázce (tab. 5) šest mladších žáků ze 13 nepožadují ve skupinovém programu jiné činnosti, než doposud konají. Dalších pět mladších žáků uvádí konkrétní návrhy na další činnosti: dva žáci si přáli řešit „zebry, doplňovačky“, další žák by chtěl „chodit ven“, jiný by se chtěl „učit o zemích“ a jiný žák by se chtěl učit dějepis. Na rozdíl od mladší skupiny se u žáků čtvrtého a pátého ročníku neobjevují téměř žádné návrhy, vyjma jednoho, který se týká sledování dokumentů BBC.

Tabulka 5: Vyhovuje ti, že jsou na „skupinkách“ spolu děti z různých ročníků, nebo bys byl/a raději, kdyby byly spolu jenom děti z jednoho ročníku?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Vyhovuje mi, jak to je	7	Vyhovuje mi, jak to je	8
Přál/a bych si, aby byly děti z jednoho ročníku	6	Přál/a bych si, aby byly děti z jednoho ročníku	3
		Je mi to jedno	3
		Obě varianty mi nevadí	1
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Zajímavé jsou odpovědi u žáků 1. – 3. ročníku na čtvrtou otázku (tab. 6), kde se skupina rozděluje na dva početně vyrovnané „tábory“. Sedmi respondentům se líbí věkově smíšená skupina, šest žáků by si přálo být v jednom ročníku. Otázkou však zůstává důvod. Zda starší žáky obtěžuje být s mladšími a někdy se přizpůsobovat jejich tempu, nebo naopak mladší žáci mají respekt ze starších, či je to průnik obou možností.

U žáků 4. – 5. ročníku převažuje (12 respondentů z 15) spokojenost s věkově smíšenou skupinou, pouze tři respondenti by spíše vítali zůstat ve svém ročníku.

Tabulka 6: Co se ti na „skupinkách“ nelíbí a jak by se to dalo změnit?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Chtěl/a bych jinou, lepší třídu	6	Všechno se mi líbí	8
Všechno se mi líbí	2	Větší počet žáků ve skupině	2
Chtěla bych, aby skupinky byly 2 x týdně	2	Nerozumím výkladu	1
Nevím	1	Vedoucí asistentku chci na vše	1
Nic	1	Nevím	1
Nevyplněno	1	Nevyplněno	2
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

U páté otázky (tab. 7), která se zaměřovala na případné nelibosti se „skupinkou“, 6 respondentů 1. – 3. ročníku by uvítalo vhodnější učebnu. Tento názor žáků odráží problém prostorového zabezpečení skupinového programu. Ve škole se zatím nepodařilo najít vhodný prostor pro tento program, a žáci chodí do učeben 2. stupně základní školy, což vnímají nelibě. Osmi respondentům 4. – 5. ročníku (z 15) se na skupinovém programu „líbí všechno“, další žák by si přál, aby je vedoucí asistentka „měla na všechno“. Jen dvěma žákům nevyhovuje větší počet žáků ve skupině a jeden žák nerozumí výkladu.

Tabulka 7: Naučil/a ses ve „skupinkách“ něco nového?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Ano	13	Ano	12
		Pracovat se zlomky	2
		Hodně, pomohlo mi to u přijímaček	1
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Z odpovědí vyjádřených v tabulkách 8 – 11 vyplývá, že valná většina žáků 1. – 3. roč. chce v tomto programu pokračovat a hodnotí jej také nejlepší známkou, dva jsou nerozhodní, z toho plyne i jejich ohodnocení známkou v deváté otázce (3-). V šesté otázce ale tito, dva stejně jako všichni ostatní, přiznávají, že se zde naučili něco nového

Z vyjádření žáků 4. – 5. ročníku vyplývá, že všichni žáci se naučili něco nového. Jsou v tomto programu spokojeni a chtějí pokračovat, i když někteří již nemohou (odchod na víceleté gymnázium). Objevuje se i požadavek zavést tento program na 2. stupeň základní školy. Hodnotí jej nejlepší známkou.

Tabulka 8: Chtěl/a bys na „skupinky“ chodit i příští školní rok?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Ano	11	Ano	11
Moc ne, ale zase se mi chce	1	Ano, ale nemůžu (odchod na VG)	4
Nevím	1		
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 9: Máš nějaké další nápady týkající se „skupinek“?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
Ne	5	Ne	12
Nevyplněno	4	Zodpovídat otázky na videu	1
Chci chodit ven	2	Skupinky i na 2. stupni	1
Méně úkolů	1	Nevyplněno	1
Nevím	1		
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 10: Jakou známku bys „skupinkám“ dal/a , kdybys je měl/a oznámkovat jako na vysvědčení?

Žáci 1. – 3. ročníku		Žáci 4. – 5. ročníku	
Odpověď	Absolutní hodnoty	Odpověď	Absolutní hodnoty
1*	3	1*	1
1	8	1	12
3-	2	1 – 2, ale je to super	2
Celkem	13		15

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

6.6 Výsledky dotazníkového šetření – rodiče nadaných žáků

Jak již bylo uvedeno výše, dotazníkového šetření se zúčastnilo také 18 rodičů nadaných žáků. Výsledky šetření budou rovněž zapracovány do tabulek a okomentovány.

Tabulka 11: Myslíte si, že je skupinový program pro Vaše dítě přínosem?

Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
17	1	0	0

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Všech 18 rodičů spatřuje ve skupinovém programu přínos.

Tabulka 12: V čem spočívá přínos skupinového programu?

Odpověď	Absolutní hodnoty
Rozvoj schopností, dovedností a logického myšlení	5
Rozšiřování informací, příprava na přijímací zkoušky na VG	5
Dítě to baví	5
Učí se spolupráci ve skupině	3

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Rodiče jednoznačně vnímají skupinový program jako přínosný, a to jak z důvodu rozvoje schopností, dovedností a logického myšlení dětí, tak rozšiřování poznatků, či dobré přípravy na přijímací zkoušky na víceleté gymnázium. Někteří rodiče spokojeně vyjadřují, že dítě skupinový program baví, někteří oceňují týmovou práci.

Tabulka 13: Chtěli byste, aby se Vaše dítě účastnilo programu i v příštím školním roce?

Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
17	1	0	0

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Z odpovědí jednoznačně vyplývá, že rodiče chtějí, aby se jejich dítě skupinového programu zúčastňovalo i v dalším školním roce.

Tabulka 14: Vyhovuje Vám časový rozsah a současná podoba skupinového programu?

Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
10	8	0	0

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Dle názoru rodičů hodinová dotace a stávající podoba skupinového programu je zcela nebo spíše vyhovující.

Tabulka 15: Chtěli byste něco změnit?

Ano	Ne
14	4

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 16: Jestliže ano, co byste chtěli změnit?

Odpověď	Absolutní hodnoty
Zvýšit časovou dotaci	8
Větší informovanosti rodičů ze strany učitele (e-mail)	3
Příprava na přijímací zkoušky na víceleté gymnázium	2
Rozšířit o 1 hod. všeobecného přehledu	1

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Ačkoliv rodiče u předcházejících otázek vyjádřili spokojenost se stávající podobou skupinového programu, uvádějí i určité návrhy na případné změny: zvýšit hodinovou dotaci (8 respondentů z 18), učitel by měl více informovat rodiče, např. e-mailem (3 resp.), další dva respondenti navrhnou přípravu na přijímací zkoušky na víceleté gymnázium, jeden respondent uvádí rozšířit výuku o jednu hodinu všeobecného přehledu.

Tabulka 17: Máte nějaké připomínky nebo návrhy týkající se skupinového programu nebo obecně péče o nadané děti v naší škole?

Odpověď	Absolutní hodnoty
Nevyplněno	6
Ne	5
Poděkování a spokojenost s fungováním	5
Rozšířit o 1 hodinu všeobecného přehledu	1
Příprava na přijímací zkoušky na víceleté gymnázium	1

Zdroj: Autorka práce, 2017 (vlastní šetření)

Dotaz obsažený v tabulce 18 byl myšlen jako kontrolní k předchozí otázce. Týkala se připomínek či návrhů ke skupinovému programu a obecně k péči o nadané žáky v dané škole. Šest rodičů z 18 se nevyjádřilo, zřejmě považovali za vyjádřené již v předcházejících otázkách. Pět rodičů vyjádřilo poděkování a spokojenost s fungováním programu, dalších pět rodičů nemělo připomínky ani návrhy, po jednom se vyskytl návrh na rozšíření výuky o jednu hodinu všeobecného přehledu a dále návrh na přípravu na přijímací zkoušky na víceleté gymnázium.

6.7 Výsledky strukturovaného rozhovoru – asistentky skupinového programu

Strukturovaný rozhovor se třemi asistentkami pro nadané žáky probíhal s každou touto respondentkou zvlášť. Odpovědi z rozhovoru uvedeme v souhrnném vyjádření.

Přestože se jedná o odpovědi pouze od tří asistentek, které realizují skupinový program, jsou jejich názory velmi cenné a využitelné pro případné úpravy programu.

Asistentky pro nadané žáky v tomto programu vidí přínos a chtějí v něm dále pokračovat. Uvítaly by však vyšší časovou dotaci, mohly by tak s žáky realizovat další rozvíjející činnosti, např. pokusy. Vyjadřují také požadavek na lepší materiální vybavení. Připomínají nevyhovující prostory. Skupinový program nemá vlastní učebnu, kde by mohly být umístěny hry a pomůcky na vyučování nebo nástěnka pro jejich potřeby. Vzhledem k omezeným prostorovým a rozvrhovým možnostem se malé děti musejí učit v učebně pro druhý stupeň, kde jsou vysoké lavice a velký prostor, který je neútulný.

Z hlediska možných změn asistentky zmínily otázku financování skupinového programu. Škola nedostává žádné finanční dotace. Vedení školy však tento program podporuje a finanční prostředky na něho vyčleňuje.

Pozitivní vývoj asistentky spatřují ve spolupráci s třídními učiteli. Během let se podařilo přesvědčit kolegy o přínosu programu a nyní na skupinový program často přicházejí žáci nominovaní třídními učitelkami. Dříve o program projevovali jako první zájem víceméně rodiče.

Asistentky ve výuce využívají metody obohacování, akceleraci i diferenciaci. Prohlubují a rozšiřují učivo získané v kmenových třídách nad rámec ŠVP, podporují rozvoj dovedností a schopností jednotlivých žáků. V hodinách se řeší různé logické úlohy, hlavolamy a kvízy, hrají deskové hry, které rozvíjejí postřeh, logické myšlení, prostorovou představivost apod. Pracuje se s literárními texty. Žáci mohou pracovat ve skupinách, ve dvojicích či samostatně.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaké speciálně pedagogické metody a přístupy je možné zvolit při vzdělávání nadaných žáků na 1. stupni běžné základní školy.

V teoretické části jsem se pokusila zmapovat současné speciálně pedagogické přístupy k těmto žákům a práci s nimi. Východiskem mi byla odborná literatura posledních let, ale i tzv. školský zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zvláště pak vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která vstoupila v účinnost 1. září 2016. Vysvětlila jsem právní rámec, jak vyhledávat a identifikovat nadané děti, kdo může nadání diagnostikovat a jak postupovat při práci s nadanými jedinci. Zkušenosti se zaváděním této právní normy do praxe jsou zatím v prvopočátku. Nicméně samotné vyhledávání, identifikace a diagnostika nadání v reálném prostředí se uskutečňuje již několik let. Tak jako každý významný sociální jev, i tento pedagogický či speciálně pedagogický, má vždy nějakou cestu svého vývoje. V tuto chvíli jsme u nadání ve fázi nových a konkrétnějších legislativních vymezení a postupů.

V praktické části své bakalářské práce jsem se zaměřila na analýzu zkušeností se skupinovým programem pro nadané žáky prvního stupně základní školy, který je na vybrané škole realizován již osmým rokem. Mým hlavním cílem bylo zjistit prostřednictvím dotazníkového šetření názory žáků, jejich rodičů a realizačních asistentek na tento program. Zkušenosti s programem byly zjišťovány u 28 nadaných žáků 1. stupně základní školy, u 18 rodičů a u tří asistentek působících v programu pro nadané žáky. Výsledky kvantitativního šetření se samozřejmě týkají pouze tohoto konkrétního výzkumného prostředí a nelze je zobecňovat. Nicméně pro danou školu mohou být zpětnou vazbou k práci ve skupinovém programu.

Program byl všemi zúčastněnými hodnocen jako přínosný a obohacující pro žáky. Mají možnost zajímavými metodami a specifickými postupy rozvíjet svůj zájem o vědění, rozvíjet svou kreativitu a samostatnou i týmovou práci při různých aktivitách. Žáci pracují ve skupině, v níž jsou uplatňovány adekvátní speciálně pedagogické přístupy k jejich vzdělávacím potřebám. Přitom žáci nezůstávají odtrženi od svých věkově sourodých spolužáků, neboť se s nimi vzdělávají ve většině vyučovacích předmětů.

Výzkumné šetření prokázalo, že škola se ubírá dobrou cestou v oblasti vzdělávání nadaných a program se těší oblibě u žáků a velké podpoře od jejich rodičů.

Věřím, že se škole výhledově podaří řešit i obtíže s financováním skupinového programu a zajistit prostor, který bude po materiální stránce vybaven kvalitně a adekvátně k potřebám tohoto programu, a tudíž i adekvátně ke speciálním vzdělávacím potřebám nadaných žáků.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

CAMPBELL, James R. 2001. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-516-4.

ČERMÁK, Vladimír a Lara TURINOVÁ. *Nadání žáci na základní škole*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005. 50 s. ISBN 807044715X.

DOČKAL, Vladimír. K problémom definovania pojmov nadanie a talent. In: *Československá psychologie*, 1983, r. 27, č. 2, s. 120-135.

DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 248 s. ISBN 8071068403.

FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.

GAGNÉ, Robert M. *Podmínky učení*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 287 s.

GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 398 s. ISBN 80-7178-279-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., rozšířené české. Brno: Paido, 2010. Edice pedagogické literatury. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 3., aktual. Praha: Portál, 2015. 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

HELLER, Daniel. *Sociální a pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2014. 78 s. ISBN 978-80-7290-680-2.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Základní témata problematiky nadaných*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 72 s. ISBN 9788086723259.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní : pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 255 s. ISBN 978-80-247-1998-6.

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Přel. Juřicová, Jana a Jelínková, Leona. Vyd. 1. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 131 s. ISBN 80-86856-19-4.

- MACHŮ, Eva. Nadané děti, jejich identifikace a zařazení do vzdělávacího programu. *Pedagogická orientace*, 2005, č. 2, s. 22–34. ISSN 1211-4669.
- MACHŮ, Eva. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy – příručka pro učitele a studenty učitelství*. Vyd. 1. Brno: PedF MU, 2006. 64 s. ISBN 80-210-3979-5.
- MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7315-197-3.
- MACHŮ, Eva. *Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita T. Bati ve Zlíně, 2013. 135 s. ISBN 978-80-7454-316-6.
- MÖNKS, F. J. a Irene H. YPENBURG. *Naše dítě je velmi nadané : rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5.
- MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2015. 176 s. ISBN 978-80-247-5089-7.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-569-8.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Brno: Paido. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.
- PORTEŠOVÁ, Šárka. *Rozumově nadané děti s dyslexií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 213 s. ISBN 978-80-7367-990-3.
- PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 1998. 392 s. ISBN 80-7178-252-1.
- Rodina a škola: časopis pro rodinu a školu*. Praha: Portál, 2007, č. 5. ISSN 0035-7766.
- SEJVALOVÁ, Jitka. *Talent a nadání - jejich rozvoj ve volném čase*. Vyd. 1. Praha: IDM MŠMT ČR, 2004. 60 s. ISBN 80-86784-03-7.
- SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
- VODIČKA, Jan. *Mezinárodní seminář "Nové trendy a moderní technologie ve výuce mimořádně nadaných dětí": The international seminar "New trends and modern technologies in the education of exceptionally talented children"*. Vyd. 1. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2005. 50 s. ISBN 80-86784-28-2.

VONDRÁKOVÁ, Eva. *Péče o nadané děti jako znak dobré školy (1. část). Učitelské listy*, 2001/2002a, roč. 9, č. 3, s. 7 – 9. ISSN 1210-6313.

VONDRÁKOVÁ, Eva. *Péče o nadané děti jako znak dobré školy (2. část). Učitelské listy*, 2001/2002b, roč. 9, č. 4, s. 6 – 7. ISSN 1210-6313.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

MUSIL, Miroslav. *Talenty cez palubu*. Vyd. 1. Bratislava: Smena, 1989. 123 s.

LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa – jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Vyd. 1. Bratislava: IRIS, 2001. 394 s. ISBN 80-89018-53-X.

Seznam použitých internetových zdrojů

Metodický list doporučení pomůcek pro nadané a mimořádně nadané. *Společné vzdělávání (inkluzie)*. Informace ke vzdělávání nadaných žáků. [online] MŠMT ČR, 2017 [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecne-vzdelavani-1>

Stručný přehled vybraných podpůrných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků základních škol a gymnázií. *Společné vzdělávání (inkluzie)*. Informace ke vzdělávání nadaných žáků. [online] MŠMT ČR, 2016-12-06 [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/14-informace-ke-vzdelavani-nadanych-zaku>

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciální vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 27/2016, částka 10, s. 234 – 312. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání („školský zákon“), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 178/2016, částka 68, s. 2882 – 2893. ISBN 1211 – 1244. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/dataPublic/sbirky/2016/sb0068-2016.pdf>

SEZNAM ZKRATEK

- IVP Individuální vzdělávací plán
PLPP Plán pedagogické podpory
ŠVP Školní vzdělávací program

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typy nadaných dětí	12
Tabulka 2: Co tě na „skupinkách“ baví?	46
Tabulka 3: Co se ti na „skupinkách“ líbí?	47
Tabulka 4: Chtěl/a bys na „skupinkách“ dělat něco, co zatím neděláme?	47
Tabulka 5: Vyhovuje ti, že jsou na „skupinkách“ spolu děti z různých ročníků, nebo bys byl/a raději, kdyby byly spolu jenom děti z jednoho ročníku?	48
Tabulka 6: Co se ti na „skupinkách“ nelíbí a jak by se to dalo změnit?	49
Tabulka 7: Naučil/a ses ve „skupinkách“ něco nového?	50
Tabulka 8: Chtěl/a bys na „skupinky“ chodit i příští školní rok?	50
Tabulka 9: Máš nějaké další nápady týkající se „skupinek“?	51
Tabulka 10: Jakou známku bys „skupinkám“ dal/a , kdybys je měl/a oznámkovat jako na vysvědčení?	51
Tabulka 11: Myslíte si, že je skupinový program pro Vaše dítě přínosem?	51
Tabulka 12: V čem spočívá přínos skupinového programu?	52
Tabulka 13: Chtěli byste, aby se Vaše dítě účastnilo programu i v příštím školním roce?	52
Tabulka 14: Vyhovuje Vám časový rozsah a současná podoba skupinového programu?	52
Tabulka 15: Chtěli byste něco změnit?	52
Tabulka 16: Jestliže ano, co byste chtěli změnit?	53
Tabulka 17: Máte nějaké připomínky nebo návrhy týkající se skupinového programu nebo obecně péče o nadané děti v naší škole?	53
Tabulka 18: 1. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků	I
Tabulka 19: 2. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků	II
Tabulka 20: 3. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků	III
Tabulka 21: 4. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků	IV

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Přehled podpůrných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků.....	I
Příloha B – Individuální vzdělávací plán.....	V
Příloha C – Plán pedagogické podpory.....	VIII
Příloha D – Dotazník pro žáky	X
Příloha E – Dotazník pro rodiče	XI
Příloha F – Strukturovaný rozhovor s asistentkami pro nadané žáky	XII

Příloha A – Přehled podpurných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků

Tabulka 18: 1. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků

Metody výuky	Úprava obsahu a výstupů vzdělávání	Organizace výuky	Hodnocení	Intervence školy	Pomůcky
Zvolené metody práce podporují kvalitu poznávacích procesů žáka, zvláště pak aparátu řídicího osvojování učiva (myšlení, pozornost, paměť), rozvíjejí a podporují preferované učební styly žáka, respektují míru nadání žáka a jeho specifika.	Obohacování učiva (dílčích výstupů) nad rámec školního vzdělávacího programu, formy obohacování se volí nejčastěji pro nadané a mimořádně nadané žáky podle charakteru jejich nadání. Cílem tohoto postupu je učivo prohloubit, rozšířit a obohatit o další informace, stimulovat procesy objevování a vyhledávání dalších souvislostí a vazeb, které dané téma nabízí. Výstupy vzdělávání se neupravují.	Pro podporu žákovy práce se doporučuje zejména: - nabídka volnočasových aktivit (ve škole) a podpora rozvoje zájmů žáka, - organizační podpora mimoškolního vzdělávání, včetně odborných exkurzí a stáží.	Využívání různých forem hodnocení, práce s kritérii hodnocení, zohlednění akcelerovaného vývoje nadaných žáků v práci s učivem. Podpora autonomního hodnocení (sebehodnocení). Hodnocení vždy musí zohledňovat sociální kontext, ve kterém probíhá, a směřovat nejen k vyhodnocení úspěšnosti žákova učení, ale také k posílení jeho motivace ke vzdělávání.	Etapa přímé podpory žáka ve výuce učitelem nebo jiným pedagogickým pracovníkem. Slouží k zmapování možných forem podpory žáka. Pokud nepostačuje tato forma podpory a je potřebná součinnost více pedagogických pracovníků, je vytvářen plán pedagogické podpory.	Běžné učebnice a učební pomůcky.

Zdroj:

Tabulka 19: 2. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků

Metody výuky	Úprava obsahu a výstupů vzdělávání	IVP	Hodnocení	Intervence školy	Pomůcky
<p>Reflektují možnosti a potřeby žáka ve vztahu k věku, rozvíjí a podporují výchovu žáka; zohledňují učební styly žáka; respektují míru nadání a jeho specifika. Využívají například individuální a skupinovou projektovou práci, stáže na odborných pracovištích na podporu rozvoje vědomostí a dovedností, včetně praktických dovedností nadaných žáků.</p>	<p>Umožňují obohacení dílčích školních výstupů školního vzdělávacího programu nad rámec učiva vyučovacích předmětů a oblastí školního vzdělávacího programu pro nadané a mimořádně nadané žáky. Úprava očekávaných výstupů vzdělávání se ve druhém stupni nepředpokládá.</p>	<p>Případné využití IVP. IVP jako podpůrné opatření navrhuje ŠPZ a zpracovává ho škola. Vychází ze ŠVP, vyhovuje vzdělávacím potřebám žáka, u mimořádného intelektového nadání je třeba umožnit obohacování učiva nad rámec předmětů a vzdělávacích oblastí ŠVP. Cílem tohoto postupu je učivo prohloubit, rozšířit a obohatit o další informace, stimulovat procesy objevování a vyhledávání dalších souvislostí a vazeb, které dané téma nabízí.</p>	<p>Užívá se různých forem hodnocení, jejich kritéria respektují specifika žáka, včetně jeho nadání nebo mimořádného nadání. Formativní hodnocení směřuje k zpětnovazební podpoře efektivního učení žáků a je pro ně informativní a korektivní; podporuje rozvoj autonomního hodnocení.</p>	<p>Pedagogická intervence slouží zejména k podpoře vzdělávání žáka ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit jeho vzdělávání, případně ke kompenzaci nedostatečné domácí přípravy na výuku. Současně je možné využít tuto dotaci pro práci s třídou nebo skupinou žáků [maximálně 4 žáci ve skupině].</p>	<p>Speciální učebnice a pomůcky, softwarové vybavení, IT vybavení.</p>

Zdroj:

Tabulka 20: 3. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků

Metody výuky	Úprava obsahu a výstupů vzdělávání	IVP	Hodnocení	Intervence školy	Pomůcky
<p>Metody výuky respektují specifika žáků, využívají kooperativní výuky, otevřené učení a individualizovaný přístup. Podporují motivaci žáka a jeho zařazení do školní třídy. Pracují i s prvky rozvinutých schopností a kreativity a směřují k jejich dalšímu rozvíjení u žáků. Využívá se didaktických her, tvořivé psaní v mateřském i cizím jazyce.</p>	<p>Umožňuje se akcelerace vzdělávání. Pro nadané a mimořádně nadané žáky se umožňuje obohacování nad rámec výstupů školního vzdělávacího programu, respektuje se tzv. dvojí výjimečnost těchto žáků. Výstupy ze vzdělávání respektují možnosti žáka vzdělávat se, při snaze dosahovat odpovídajících výstupů, pro žáka maximálních.</p>	<p>IVP je zpravidla uplatňován. IVP navrhuje ŠPZ jako podpůrné opatření a zpracovává ho škola. Vychází ze ŠVP, vyhovuje vzdělávacím potřebám žáka, u mimořádného intelektového nadání je třeba umožnit obohacování učiva nad rámec předmětů a vzdělávacích oblastí ŠVP.</p>	<p>Toto podpůrné opatření zahrnuje postupy uvedené v předchozích stupních.</p>	<p>Pedagogická intervence slouží zejména k podpoře vzdělávání žáka ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit jeho vzdělávání, případně ke kompenzaci nedostatečné domácí přípravy na výuku. Současně je možné využít tuto dotaci pro práci s třídou nebo skupinou žáků [maximálně 4 žáci ve skupině].</p>	<p>Speciální učebnice a pomůcky, softwarové vybavení, IT vybavení (s přístupem k internetu). Ve výjimečných případech lze použít obdobné speciální učebnice, speciální pomůcky, pokud jejich použití povede k naplnění vzdělávacích potřeb žáka; přitom musí být dodržena normovaná finanční náročnost podpůrných opatření.</p>

Zdroj:

Tabulka 21: 4. stupeň podpory pro rozvoj nadání žáků

Metody výuky	Úprava obsahu a výstupů vzdělávání	IVP	Hodnocení	Intervence školy	Pomůcky
		<p>Také na 4. stupni podpory jsou k dispozici i podpůrná opatření pro rozvoj nadání žáků – jsou určena mimořádně nadaným žákům, kteří vyžadují výraznou individualizaci vzdělávání nad rámec příslušného stupně vzdělávání, dosahují mimořádných výsledků a vyžadují i úpravy ve formách vzdělávání.</p>	<p>IVP je uplatňován. IVP navrhuje ŠPZ jako podpůrné opatření a zpracovává ho škola. Vychází ze ŠVP, naplňuje vzdělávací potřeby žáka, u mimořádného intelektového nadání je třeba umožnit obohacování učiva nad rámec předmětů a vzdělávacích oblastí ŠVP i ve formě rozšiřování a prohlubování učiva</p>	<p>Hodnocení zahrnuje doporučení z nižších stupňů podpůrných opatření. Výrazné kritériální úpravy hodnocení, důraz na využívání forem formativního hodnocení včetně slovního, podpora sebehodnocení žáka</p>	<p>Speciální učebnice a pomůcky, softwarové vybavení, IT vybavení (s přístupem k internetu). Ve výjimečných případech lze použít obdobné speciální učebnice, speciální pomůcky, pokud jejich použití povede k naplnění vzdělávacích potřeb žáka; přitom musí být dodržena normovaná finanční náročnost podpůrného opatření</p>

Zdroj:

Příloha B – Individuální vzdělávací plán

Jméno a příjmení žáka			
Datum narození			
Bydliště			
Škola			
Ročník		Školní rok	

ŠPZ, které vydalo doporučení pro IVP			
Kontaktní pracovník ŠPZ			
Školská poradenská, zdravotnická a jiná zařízení, která se podílejí na péči o žáka			

Rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka podle IVP ze dne:	
Zdůvodnění:	

Priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka (cíle IVP):	
--	--

Předměty, jejichž výuka je realizována podle IVP:	
---	--

Podpůrná opatření (specifikace stupňů podpůrných opatření)	
Metody výuky (pedagogické postupy)	
Úpravy obsahu vzdělávání	
Úprava očekávaných výstupů vzdělávání	
Organizace výuky	

Způsob zadávání a plnění úkolů	
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	
Hodnocení žáka	
Pomůcky a učební materiály	
Podpůrná opatření jiného druhu	
Personální zajištění úprav průběhu vzdělávání (asistent pedagoga, další pedagogický pracovník)	
Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka	
Spolupráce se zákonnými zástupci žáka	
Dohoda mezi žákem a vyučujícím	

Podrobný popis pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření (Je-li potřeba specifikovat)	

Osoby zodpovědné za vzdělávání a odbornou péči o žáka		Jméno a příjmení	Podpis
Třídní učitel/ka			
Vyučující	Vyučovací předmět		
Školní poradenský pracovník			
Pracovník školského poradenského zařízení			
Zákonný zástupce žáka			
Žák			

Příloha C – Plán pedagogické podpory

Plán pedagogické podpory (PLPP)

Jméno a příjmení dítěte, žáka nebo studenta (dále jen „žák“)	Jméno a příjmení	
Škola	Škola, město, ulice	
Ročník	Ročník	
Důvod k přistoupení sestavení PLPP	Zde zaznamenejte hlavní důvody, které vás vedou k rozhodnutí zpracovat u žáka PLPP.	
Datum vyhotovení	Datum vyhotovení	
Vyhodnocení PLPP plánováno ke dni	Datum plánovaného vyhodnocení	

I. Charakteristika žáka a jeho/její obtíží

(silné, slabé stránky; popis obtíží; pedagogická, případně speciálně - pedagogická diagnostika s cílem stanovení úprav ve vzdělávání; aktuální zdravotní stav; další okolnosti ovlivňující nastavení podpory)

Zde vypište obtíže žáka, které vás vedly ke zpracování PLPP. Více viz závorka výše.

II. Stanovení cílů PLPP

(cíle rozvoje žáka)

Zde uveďte, na základě výše uvedených faktů, jakých cílů u žáka chcete dosáhnout.

III. Podpůrná opatření ve škole

(Doplňte konkrétní postupy v těch kategoriích podpůrných opatření, které uplatňujete.)

a) Metody výuky

(specifikace úprav metod práce se žákem)

Zde uveďte metody, které budete při podpoře žáka uplatňovat, abyste dosáhli stanovených cílů.

b) Organizace výuky

(úpravy v organizaci výuky ve školní třídě, případně i mimo ni)

Zde uveďte, jaké budete využívat změny v organizaci výuky žáka, abyste dosáhli stanovených cílů.

c) Hodnocení žáka

(vymezení úprav hodnocení, jak hodnotíme, co úpravami hodnocení sledujeme, kritéria)

Zde uveďte, jak upravíte hodnocení pokroku, aby podporovalo a napomáhalo dosažení cílů stanovených tímto PLPP.

d) Pomůcky

(učebnice, pracovní listy, ICT technika, atd.)

Zde uveďte, jaké pomůcky budete k naplnění cílů využívat.

e) Požadavky na organizaci práce učitele/lů

Zde uveďte, jaké požadavky máte na ostatní učitele, kteří vyučují žáka, aby bylo dosaženo stanovených cílů.

IV. Podpůrná opatření v rámci domácí přípravy (popis úprav domácí přípravy, forma a frekvence komunikace s rodinou)
Zde uveďte, jak bude probíhat domácí příprava žáka, jak bude probíhat komunikace s rodinou, aby byla zajištěna realizace podpůrných opatření synergicky i v rámci domácí přípravy.

V. Podpůrná opatření jiného druhu (respektovat zdravotní stav, zátěžovou situaci v rodině či škole - vztahové problémy, postavení ve třídě; v jakých činnostech, jakým způsobem)
Zde uveďte jiná podpůrná opatření.

VI. Vyhodnocení účinnosti PLPP (Naplnění cílů PLPP)	Dne:
Zde uveďte, jak se vám podařilo, s využitím stanovených kritérií, naplnit stanovené cíle, uveďte datum vyhodnocení.	

Doporučení k odbornému vyšetření¹	☐ Ano ☐ PPP ☐ SPC ☐ SVP ☐ jiné: jiné ☐ Ne
---	--

Role	Jméno a příjmení	Podpis a datum
Třídní učitel	Jméno a příjmení třídního učitele	
Učitel/é předmětu/ů	Jméno a příjmení učitele/ů	
Pracovník ŠPP	Jméno a příjmení pracovníka ŠPP	
Zákonný zástupce	Jméno a příjmení zákonného zástupce	

¹ Odpovídající zaškrtněte, případně doplňte.

Příloha D – Dotazník pro žáky

Milé žákyně, milí žáci,
prosím, abyste na otázky odpověděli podle vlastního mínění.
Děkuji vám za spolupráci.
Jana Sobotková

1. Co tě na „skupinkách“ baví?
2. Co se ti tu líbí?
3. Chtěl/a bys tu dělat něco, co zatím neděláme?
4. Vyhovuje ti, že jsou na „skupinkách“ spolu děti z různých ročníků, nebo bys byl/a radši, kdyby byly spolu jenom děti z jednoho ročníku?
5. Co se ti na „skupinkách“ nelíbí a jak by se to dalo změnit?
6. Naučil/a ses tady něco nového?
7. Chtěl/a bys na „skupinky“ chodit i příští školní rok?
8. Máš nějaké další nápady týkající se „skupinek“?
9. Jakou známku bys „skupinkám“ dal/a , kdybys je měl/a oznámkovat jako na vysvědčení?

Příloha E – Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

prosím o zodpovězení níže uvedených otázek. Tento krátký dotazník je anonymní a bude sloužit jako podklad pro zpracování dat empirického šetření, jehož závěrem bude zmapování skupinového programu pro žáky 1. stupně základní školy.

Vámi zvolenou variantu odpovědi vždy zakroužkujte. Na otázky, kde varianty odpovědi nejsou uvedeny, odpovězte dle vlastního mínění.

Děkuji Vám za spolupráci.

Jana Sobotková

1. Myslíte si, že je skupinový program pro Vaše dítě přínosem?

rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

2. Jestliže ano – v čem?

3. Chtěli byste, aby se Vaše dítě účastnilo programu i v příštím školním roce?

rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

4. Vyhovuje Vám časový rozsah a současná podoba skupinového programu?

rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

5. Chtěli byste něco změnit?

ano ne

6. Jestliže ano, co byste chtěli změnit?

7. Máte nějaké připomínky nebo návrhy týkající se skupinového programu nebo obecně péče o nadané děti v naší škole?

Příloha F – Strukturovaný rozhovor s asistentkami pro nadané žáky

Strukturovaný rozhovor s asistentkami pro nadané žáky

1. Myslíte si, že je skupinový program pro nadané žáky přínosem?
2. Chtěli byste, aby skupinový program pokračoval i v příštím školním roce?
3. Vyhovuje Vám časový rozsah a současná podoba skupinového programu?
4. Chtěli byste něco změnit?
5. Jestliže ano, co byste chtěli změnit?
6. Máte nějaké připomínky nebo návrhy týkající se skupinového programu nebo obecně péče o nadané děti v naší škole?
7. Jaké způsoby práce a jaké metody používáte při práci s nadanými žáky?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Sobotková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Speciálně pedagogický přístup k nadaným žákům na 1. stupni ZŠ

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 29

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Alice Bosáková